

Ari Rautala

Arktinen alue Venäjän sotilaallisesta näkökulmasta

Maanpuolustuskorkeakoulu ▶ Strategian laitos

Julkaisusarja 4: työpapereita, No 48

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU STRATEGIAN LAITOS
JULKAISUSARJA 4: TYÖPAPEREITA No 48

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF STRATEGIC AND DEFENCE STUDIES
SERIES 4: WORKING PAPERS No 48

ARKTINEN ALUE VENÄJÄN SOTILAALLISESTA NÄKÖKULMASTA

ARI RAUTALA

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Strategian laitos

HELSINKI 2013

Ari Rautala: Arktinen alue Venäjän sotilaallisesta näkökulmasta
Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos
Julkaisusarja 4: työpapereita No 48
National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies
Series 4: Working Papers No 48

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa:
<http://www.doria.fi/>

Kannen kuva: Janne Kopu

ISSN 1236-4983
Maanpuolustuskorkeakoulu – National Defence University
Strategian laitos – Department of Strategic and Defence Studies

Juvenes Print Oy
Tampere 2013

ARKTINEN ALUE VENÄJÄN SOTILAALLISESTA NÄKÖKULMASTA

Ari Rautala*

Otsikon mukaisesti työ keskittyy venäläisten sotilaallisiin näkemyksiin. Arktista tutkimusta on sinällään tehty ja tehdään paljon, mutta todennäköisesti venäläistä sotilasajattelua mainitusta aiheesta ei ole tarkasteltu suomen kielellä. Työn aineisto on lähes kokonaan venäjänkielistä ja tutkittu aineisto koostuu kirjoittajista, joita – kuten Venäjällä sanotaan – pidetään alansa auktoriteetteina. Lähteet ovat julkisia.

Johdanto

Arktisesta alueesta on useita määritelmiä. Yleisimmin käytetään maantieteellistä rajausta, joka tarkoittaa napapiirin pohjoispuolista aluetta. Muut määrittelytavat voidaan johtaa lämpötilan, metsärajan, ikiroudan, merijään tai erilaisten sopimusten mukaan. Todettakoon, että määriteltäessä arktinen alue ikiroudan mukaan, Venäjän alue muuttuu laajemmaksi kuin muilla määrittelyta-voilla.

Venäläiset itse määrittelevät oman arktisen vyöhykkeensä seuraavasti: Murmanskin alue (oblast; область) ja Tšukotka, Jakutian pohjoisosa, osa Karjalan tasavaltaa, Arkangelin alue, Komi, Nenetsian ja Jamalo-Nenetsian autonomiset piirikunnat, Norilsk, Igarka ja Taimyr Krasnojarskan aluepiiri (krai; край). Venäjän alueellisen kehittämisen ministeriö on esittänyt vyöhykkeelle lisättäväksi kolme kunnallista aluetta Karjalasta ja Vorkutan kaupungin. Perusteluna esitetään paremmat mahdollisuudet taloudelliseen säätelyyn.¹

Arktisen alueen mahdollinen militarisointi on noussut esiin. Lisääntyneeseen mielenkiintoon vaikuttaa se, että Pohjoisen

jäämeren vesialuetta ja mannerjalustaa ei ole lopullisesti määritelty. Tästä johtuen arktisilla rantavaltioilla on kullakin oma tulkintansa tilan käytöstä. Venäjän kannalta pohjoinen merireitti eli koillisväylä on strateginen valtaväylä. Sen avulla taataan Venäjän pohjoisosien raaka-ainekuljetukset ja mahdollisesti voidaan parantaa alueella olevien yritysten kilpailukykyä. Jääpeite ja sen muutokset eri vuodenaikoina vaikeuttavat pohjoisen merireitin täysimittaista käyttöä, mutta jo nyt jäänsärkijäkaluston kehitys helpottaa liikennöintiä. Tällä katsotaan olevan merkitystä myös alueen puolustamisen kannalta.

Arktisen alueen kysymysten käsittelyyn on luotu useita organisaatioita. Käsiteltävät asiat liittyvät pääasiassa yhteistyöhön koskien alkuperäiskansoja, ympäristösuojelua, kestävästä kehitystä ja sosiaalista kehitystä. Esimerkkeinä voidaan mainita Arktinen neuvosto ja Barentsin euroarktinen neuvosto. Arktinen neuvosto on hallitusten välinen foorumi, joka perustettiin vuonna 1996. Sen jäsenmaita ovat Pohjoismaiden lisäksi Kanada, Venäjä ja Yhdysvallat. Lisäksi neuvostoon kuuluu kahdeksan tarkkailijamaata. Toukokuussa 2013 tarkkailijamaiden lukumäärä lisääntyi kuudella maalla. Barentsin euroarktinen neuvosto on ulkoministerien yhteistyöelin ja se perustettiin vuonna 1993. Neuvoston jäseniä ovat Euroopan komissio, kaikki Pohjoismaat ja Venäjä. Tarkkailijajäsenenä on yhdeksän valtiota.

* Eversti evp. Ari Rautala (s.1954) on palvellut erikoistutkijana Maanpuolustuskorkeakoulussa vuodesta 2010. Vuosina 2004–2006 Rautala opiskeli Venäjän Yleisesikunta-akatemiassa ja vuosina 2006–2009 puolustusasiamiehenä Suomen Moskovan suurlähetystössä.

¹ Ekonomika 28.1.2013.

1 Arktisen ilmaston muutos ja luonnonvarat

Jääpeite on pienentynyt viimeisen 15 vuoden aikana noin 25–27 % ja tutkijoiden mukaan arktisen alueen jääpeite sulaa kaksi kertaa nopeammin kuin keskimäärin muualla maapallolla. Vuoteen 2030 mennessä jään sulamisen arvioidaan avaavan vielä nyt suljetut merireitit. Vuoteen 2050 mennessä jääpeite on arvioiden mukaan ohentunut 30 % ja sula-alue on kasvanut 15–40 %. Käytännössä ilmaston muutos merkitsee, että erityisrakenteiset laivat voivat lähitulevaisuudessa toimia arktisella alueella merkittävän osan vuotta.²

Koillisväylä tai venäläisittäin pohjoinen merireitti (SMP; CMIT) on Euroopasta Aasiaan 5 000 km lyhyempi kuin Suezin kanavan kautta. Uuden merireitin käyttäjä selviää esimerkiksi Shanghaista Murmanskiin 22 päivässä. Suezin kanavan kautta sama merimatka kestää 42 päivää ja on epäilemättä myös uhanalaisempi reittivalinta. Pohjoinen merireitti yhdistää myös Siperian suuret joet toisiinsa.³

Arktisella alueella sijaitsee yli 5 % maapallon tunnetuista öljyvaroista ja yli 20 % kaasusta. Tuotannollisesti alue vastaa 10 % öljyn tuotannosta ja 25 % kaasun tuotannosta koko maailmassa. Näistä määristä on Venäjän osuus 80 % öljyn ja 99 % kaasun osalta. Pelkästään Štokmanin esiintymässä on 3 800 miljardia m³ kaasua, joka tyydyttäisi esimerkiksi Ranskan kaasutarpeen 80 vuodeksi.⁴

Eräiden arvioiden mukaan Venäjän arktinen sektori sisältää 51 miljardia tonnia öljyä ja 81 triljoonaa kuutiometriä kaasua. Vuoden 2011 tasolla mitaten mainitut luonnonvarat riittäisivät 100–120 vuodeksi. Venäjän mannerjalustan yhteenlasketut varannot ovat 76,4 triljoonaa m³ kaasua ja 15,1 miljardia tonnia öljyä. Mainitut luvut ovat 32 ja 14 % Venäjän kaikista reserveistä. Arktisella vesialueella on ilmoitettu olevan yli 100 öljy- ja kaasukohdetta, joista noin 60 sijaitsee Barentsin merellä ja Petsoran lahdessa. Varsinaisia esiintymiä on 11 kappale.⁵

Maa	Öljy (%)	Luonnonkaasu (%)
Venäjä	41	70
Yhdysvallat (Alaska)	28	14
Tanska (Grönlanti; vesialue)	18	8
Kanada	9	4
Norja	4	4

Taulukko 1: Arktisen alueen jakamattomat luonnonvarat maittain.

Taulukosta havaitaan, että Venäjän osuus on hallitseva. Tähän viittasi Venäjän turvallisuusneuvoston sihteeri Nikolai Patrušev vieraillessaan Frans Josefin maassa, jossa sijaitsee Venäjän pohjoisin FSB:n alainen raja-asema ”Nagurskaja”. Hän sanoi arktisen alueen muodostuvan Venäjän tärkeimmäksi strategisten resurssien lähteeksi ja jo nyt alueen osuus on 11 % Venäjän kansantulosta ja 22 % kokonaisviennistä. Samalta alueelta saadaan lisäksi 90 % nikkelistä ja koboltista, 60 % kuparista ja 96 % platinasta. Tärkeimpiä raaka-aineita ovat kuitenkin öljy ja kaasua. Venäjän tarkoituksena on vuoteen 2030 mennessä pumpata alueellaan 30

² Tsyanok 22.11.2009 ja Voennopromislennyy kurier n:o 4, 30.1.2013. Anatoli Tsyanok toimii Sotilaallisessa arviointikeskuksessa, Sotatieteiden akatemian kirjeenvaihtajana, Sotateollisuuden puheenjohtajaneuvoston jäsen sekä on Moskovian yliopiston dosentti.

³ Voennaja mysl n:o 7, 2010 ja nettilehti Odnako 6.8.2012. Voennaja mysl on puolustusministeriön vuodesta 1918 julkaisema sotilas-teoreettinen julkaisu. Suunnattu vanhemmalle päällystölle ja ilmestyy kerran kuukaudessa.

⁴ Voennoe obozrenie 28.2.2012.

⁵ Odnako 6.8.2011 ja Morskoi sbornik n:o 6, 2011. Morskoi sbornik on johtava merivoimiin keskittyvä julkaisu. Lienee alallaan maailman vanhin. Ilmestyy kerran kuukaudessa.

miljoonaa tonnia öljyä ja 130 miljardia kuutiometriä kaasua.⁶

2 Kiistat arktisesta alueesta

Taistelulla maailman merien resursseista on uusi luonne ja meriin rajoittuvat valtiot ovat jakaneet vesialueet. Tällä hetkellä 114 valtiota on tarkistanut talousvyöhykkeensä, joka tarkoittaa 40 % maailman merien vesialueesta. Kysymys arktisen alueen vesialueesta, eli tosiasiasa raaka-aineiden omistuksesta, riippuu yhä vähemmän tieteellisestä tutkimuksesta. Tilalle on kehittynyt aktiivinen valtioiden välinen kiistely luonnonvarojen hallinnasta. Tämä tosiasia mutkistaa kansainvälistä oikeudellista prosessia pohjoisen alueen omistusoikeuksien määrittelyissä.

YK:n konvention merioikeusyleissopimus, jota pidetään ”meren perustuslakina”, allekirjoitettiin vuonna 1982, ja sen piiriin kuuluu yli 160 valtiota. Kuitenkin Yhdysvallat monen muun maan ohella ei ole ratifioinut sopimusta. Yleissopimuksen mukaan arktisen alueen valtioilla on suvereeni oikeus maaperän hyödyntämiseen 200 merimailin⁷ talousvyöhykkeellä ja mannerjalustan osalta 350 merimailiin asti, vaikka nämä alueet eivät kuuluisi valtioalueeseen.⁸ Kansainvälinen merioikeus puuttuu sektorijatteluun tulkiten sitä niin, että kysymyksessä on määriteltä tila, joka perustuu valtion pohjoisrajaan, sivurajoina käytettyihin meridiaaneihin, jolloin kunkin maan sektorit yhtyvät lopulta pohjoisnavalla yhteen pisteeseen. Venäläisten mielestä sektorijattelussa muiden rantavaltioiden mielenkiinto on yhä enenevässä määrin kohdistunut heidän sektoriinsa.⁹

Venäjällä on pitkät perinteet alkaen jo 1500-luvun merenkäynnistä Pohjoisella jäämerellä. Siitä huolimatta Huippuvuorten

ensimmäinen löytäjä on virallisesti hollantilainen Willem Barents, vaikka on todisteita, että pomorit¹⁰ kävivät saarilla jo 1100-luvulla. Todettakoon, että 1700-luvulla V. Beringin johtama Kamtšatkan ensimmäinen ja toinen retkikunta löysi meritien Jäämereltä Tyynelle valtamerelle. Kuulu venäläinen tiedemies M Lomonosov järjesti aikoinaan samalle alueelle kaksi retkikuntaa. Pysyvä venäläisasutus alkoi 1900-luvun alkupuolella ja venäläiset retkikunnat loivat kaupallisia yhteyksiä, joista yksi esimerkki oli venäläis-amerikkalainen kauppakomppania.¹¹

Viime vuosisadan alkuun asti arktisen alueen maat (Yhdysvallat, Venäjä, Norja, Tanska ja Kanada) hyödynsivät vain Pohjoisen jäämeren rannikkoa vaatimatta oikeutta merenpohjan ja ulomman vesialueen käyttöön. Kanada oli ensimmäinen valtio, joka sisällytti Pohjoisen jäämeren vesialueen pohjoisnapaan asti. Tämä tapahtui jo vuonna 1909 ja Venäjä tuki Kanadan toimenpiteitä. Seuraavaksi Yhdysvallat ilmoitti oikeudestaan pintavesiin ja meren pohjaan vuonna 1924. Sen mielestä pohjoisnapa oli Alaskan vedenalainen jatke. Kahta vuotta myöhemmin Neuvostoliitto määritteli omat pohjoisrajansa, joka neuvostoliittolaisten mukaan kulki Kuolan niemimaalta pohjoisnavan kautta Beringin salmeen. Muut rantavaltiot esittivät vastalauseensa. 1920-luvulla luotiin kansainvälisen oikeuden normisto, joka ei toiminut valtioiden välillä, koska sektorijattelu hallitsi alueen jakamista kansallisiin sektoreihin.¹²

Venäjän arktinen vyöhyke on määriteltä uudelleen Neuvostoliiton ministerineuvoston alaisessa valtakunnallisessa komissiossa 22.4.1989. Määrittelyn mukaan kyseessä on noin 1,3 miljoonan km²:n alue (kolme kertaa Saksan kokoinen alue), joka on 18 % Venäjän pinta-alasta. Vyöhykkeen manner-

⁶ Sovremennaja armija 21.6.2012 ja Morskoi sbornik n:o 6, 2011.

⁷ Merimaili tai meripeninkulma on 1 852 metriä

⁸ Voennoe obozrenie 28.2.2012.

⁹ Morskoi sbornik n:o 12, 2011.

¹⁰ Pomoreilla tarkoitetaan hyvin vanhaa kansanosaa, joka asui Viananmeren rannikolla.

¹¹ Morskoi sbornik n:o 12, 2011.

¹² Vzgljad 27.3.2009. Päivittäin ilmestyvä yhteiskunnallis-poliittinen sanomalehti.

jalusta on kooltaan yli 4 miljoonaa km² eli 70 % Venäjän mannerjalustoista.¹³

Vuonna 1997 Venäjä ratifioi YK:n merioikeusyleissopimuksen. Myöhemmin Venäjä esitti YK:lle näkemyksensä omasta arktisesta alueesta, mutta YK ei hyväksynyt Venäjän vaatimusta. Taustalla on vuoden 2000 erityinen retkikunta (Arktika-2000), joka tutki esitettyä aluetta ja ilmoitti, että vedenalaiset Lomonosovin ja Mendelejevin harjanteet ovat mantereen jatke ja kuuluvat siis Venäjälle. Tämä oli tietysti myös venäläisten käsitys. Tutkimustuloksista rohkaistuneena Venäjä toisti YK:n komissiolle esityksensä, jota YK ei torjunut, mutta pyysi lisätodisteita mainittujen harjannealueiden mannerluonnosta.

Vuonna 2007 Venäjä järjesti kaksi retkikuntaa erityisen ohjelman (”Kansainvälinen napapiiri 2007–2008”) puitteissa. Retkikunnat tutkivat valtameren mannerjalustaa ja tutkimusten alustavana tuloksina vahvistettiin, että pohjoinen mannerjalusta on venäläistä alkuperää ja että Mendelejevin ja Lomonosovin harjanne on Siperian mannerjalustan jatko. Tällä perusteella Venäjä on vaatinut kolmionmuotoista sektoria valtamerestä ulottaen sen pohjoisnavalle asti. Tutkimustuloksiin suhtauduttiin kuitenkin epäillen. Eniten asiasta keskustelivat Kanada ja Tanska katsoen, että erityisesti Lomonosovin harjanne liittyy heidän alueeseensa. Harjanne on 1 800 kilometriä pitkä alkaen Novosibirskin saarilta ja päättyen Kanadan arktiseen saaristoon. Eikä myöskään Yhdysvallat ja Iso-Britannia pysyneet sivussa. Viimeksi mainitulla valtiolla ei ole suoraa suhdetta mannerjalustan jakamiseen, mutta taustalla on Falklandin saaria koskeva kysymys.¹⁴

Vuonna 2009 Venäjä uudisti esityksen mannerjalustansa laajentamiseksi. Venäjän tulkinnan toteutuessa sen tuorein arktinen mannerjalusta olisi (200 merimailin lisäksi)

pinta-alaltaan 1,2 miljoonaa neliökilometriä ja jossa olisi arvioiden mukaan 16 miljardia tonnia öljyä ja yli 82 triljoonaa kuutiometriä kaasua. Suurin osa esiintymistä sijaitsee Barentsinmerellä, Petsoranmerellä ja Karamerellä.¹⁵

Yhdysvaltojen ulkopoliittinen johto suhtautui hyvin kielteisesti venäläisiin retkikuntiin ja politiikkojen arvioihin Lomonosovin harjanteen luonnonvaroista. Amerikkalaiset närkästyivät erityisesti venäläisen Mira 2:n lipunkinnitystempauksesta. Lopputuloksena Yhdysvaltojen ulkoministeriö julkisti, että venäläisillä ei ole mitään juridista oikeutta kiinnittää lippuaan mainittuun paikkaan omistusoikeuden symbolina. Yhdysvallat myös joudutti omia tutkimuksiaan tarkoituksena tempaista venäläisiltä aloite ja esitti YK:lle arktisen alueensa laajentamista venäläisten kustannuksella. Yhdysvallat ei myöskään hyväksy sitä, että pohjoinen merireitti olisi Venäjän sisävesiä. Yhdysvallat katsoo, että rantavaltioille kuuluu vain 12 merimailin vyöhyke rannasta mitattuna. Lisäksi Yhdysvaltojen mielestä pohjoisnapa ei ole kenenkään aluetta ja merireittien tulee yleensäkin olla kansainvälisessä käytössä. Toisin kuin Venäjä Yhdysvallat ei hyväksy sektorijakoa, koska hyväksyminen merkitsisi sitä, että suurin osa Pohjoisesta jäämerestä kuuluisi Venäjälle.¹⁶

Kanada kannattaa sektoriperiaatetta ja asetti vuonna 2006 Baffinin mereltä Lincolnin merelle vievälle reitille kuusi partioalustaa. Kanadan aluspartiointi oli suunnattu Yhdysvalloille, joka myös on vaatinut mainitun reitin kontrollia itselleen. Kanadalla on muitakin kiistan aiheita Yhdysvaltojen kansa koskien Alaskaa ja Jukonin provinssia. Tanskan arktisen strategian seurauksena Kanada sijoitti varoja Nanisivikin syväsatamaan laivastonsa tarpeita varten. Lisäksi

¹³ Voennno-kosmitseskaja oborona n:o 6, 2008. Julkaisu käsittelee ilma- ja avaruuspuolustusta.

¹⁴ Armeiski vestnik 30.11.2012.

¹⁵ Vzgljad 27.3.2009 ja Zarupežnoe voennoe obozrenie n:o 2, 2009. Jälkimmäinen julkaisu tarkastelee ulkomaiden asevoimia.

¹⁶ Voennaja mysl n:o 7, 2010 ja Zarupežnoe voennoe obozrenie n:o 2, 2009.

Kanada kunnosti ja laajensi Resoluten koulutuskeskusta, rakensi lisää arktisia partio-aluksia ja suurensi arktista sotilaskontingenttiaan kymmenkertaisesti. Toimintaan kuului myös jokakesäiset harjoitukset. Kanadan aktiivisuuteen tuli muutos, kun Iso-Britannia yllättäen ehdotti arktisen alueen jakamista Kanadan ja Venäjän kesken.

Iso-Britannian yllättävä ehdotus teki Kanadasta ikään kuin Naton intressien edustajan arktisella alueella ja Venäjän pääopponentin. Tuolloin Kanadan poliittinen retoriikka alkoi viestittää, että venäläisillä ei ole mitään syytä tunkeutua pohjoiseen. Tämän seurauksena Yhdysvallat ja Tanska osallistuivat yhteisiin laivastoharjoituksiin, jotka ovat laajentuneet vuosi vuodelta. Venäjä reagoi vahventamalla sotilaallista valvontaansa vesialueillaan. Näin tapahtui myös siksi, että pohjoisen merireitin rantavesillä on säännöllisesti purjehtinut englantilaisia ja kiinalaisia aluksia.

Barentsinmerestä syntyi monimutkainen vyyhti, kun Norja tarkisti hallintopiirinsä rajoja mannerjalustan suhteen Huippuvuorten sopimuksen perusteella, joka perustui kuninkaalliseen päätöslauselmaan 31.5.1963. Valtaosa – myös Venäjä – asianomistajamaista arvosteli Norjan harjoittamaa politiikkaa. Norjan ja Venäjän rajakiistat sekä neuvottelut Barentsinmeren talousvyöhykkeestä ja arktisesta sektorista kestivät yli 40 vuotta. Kysymyksessä oli 173 000 neliökilometrin alue. Kiistat sovittiin 27.4.2010 hallitusten välisellä sopimuksella.¹⁷

Vuonna 1977 Norja päätti 200 merimailin talousvyöhykkeestä Huippuvuorten ympärillä. Päätöksestä syntyi kiista Venäjän kanssa, koska uuden talousvyöhykkeen koko itäosa kuuluu venäläisten mielestä heille sektoriperiaatteen mukaisesti. Norja ei hyväksy rajojen määrittelyssä sektorijakoa. Vuonna 2011 maat sopivat kiistanalaisen alueen jakamisesta puoliksi ja Venäjä ilmoitti samalla tavoitteeksi 200 merimailin vyö-

hykkeen. Alun perin Huippuvuoria koskeva sopimus allekirjoitettiin vuonna 1920. Sen on allekirjoittanut yli 40 valtiota. Neuvostoliitto allekirjoitti sopimuksen vuonna 1935 ja tunnusti samalla Norjan oikeuden Huippuvuoriin.¹⁸

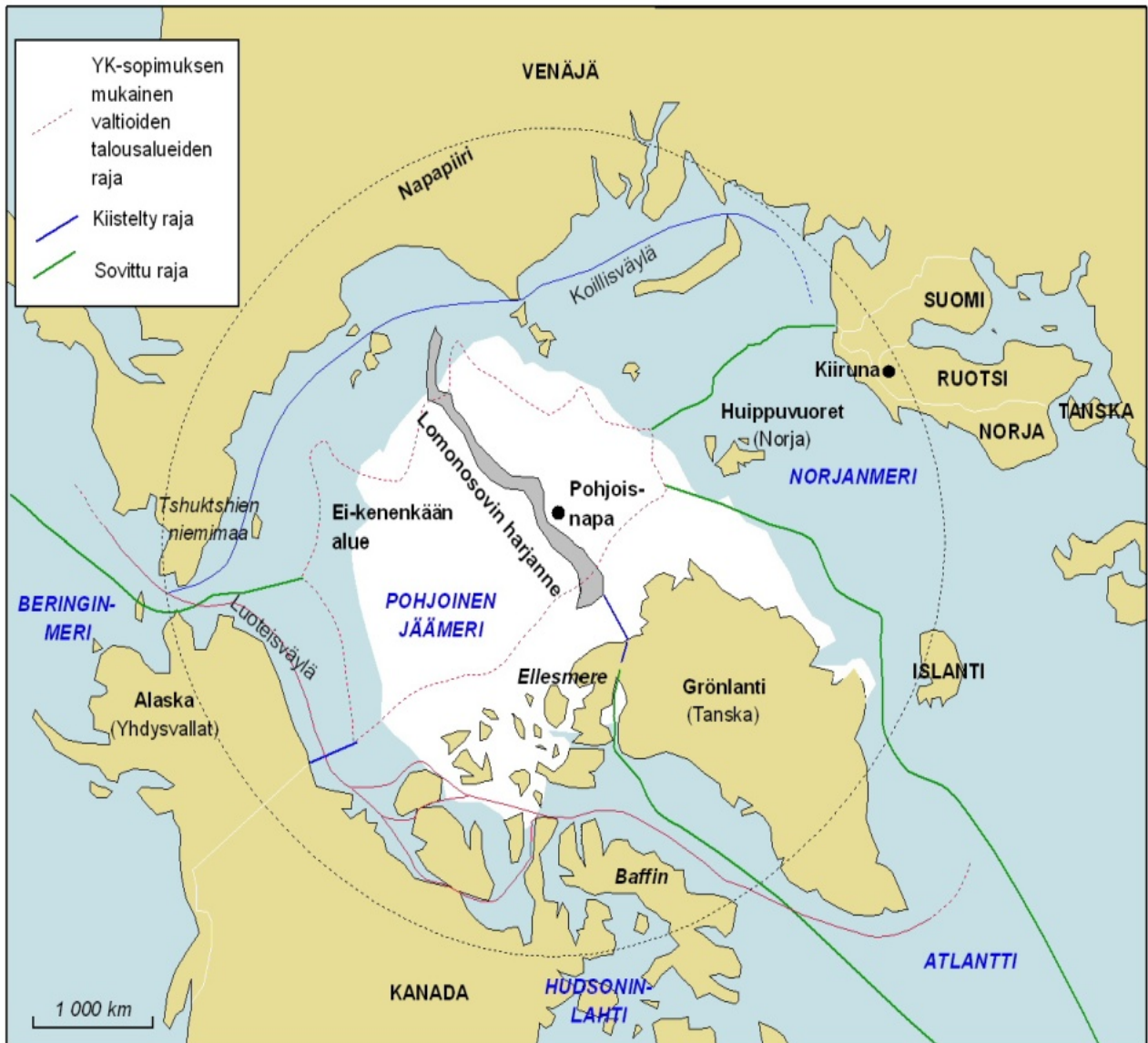
Maaliskuussa 2011 Tanska laati luonnoksen uudesta arktisesta strategiasta, jossa Tanska tavoittelee viittä mannerjalustan vyöhykettä Färsaarten ympärillä, Grönlandissa ja Pohjoisnavalla, jossa kyseessä oleva alue on Grönlannin mannerjalustaa. Kysymys on 200 merimailirajan ulkopuolella olevista alueista. Valmiin asiakirjan Tanska jättää YK:n komissiolle viimeistään vuonna 2014. Tanskan aikeet hälyttivät Kanadan, joka jo 1950-luvulla ilmoitti suvereniteettinsa Pohjoisnapaan. Kansainvälinen oikeus ratkaisi asian siten, että jos mikään valtio ei kykene seuraavan 100 vuoden aikana kiistämään Kanadan vaatimusta, niin se on hyväksyttävä.

Tanska vaatii sektorijakoa, jolloin sen alue laajenisi 1,55 miljoonaa neliökilometriä (melkein Kanadan pinta-ala) ja Venäjä vastaavasti menettäisi noin 1,8 miljoonaa neliökilometriä. Tanska kiistelee Kanadan kanssa myös Hansin saaresta (950 km²) vesialueineen. Tanskalla on kiistaa myös Iso-Britannian kanssa Norjan merellä sijaitsevien Rockallin kallioista. Myös Islanti on kiinnostunut samasta alueesta. Norjan ja Tanskan mielestä arktisen alueen jaon tulee tapahtua keskilinjaa pitkin (tasainen etäisyys valtion rantalinjasta), jolloin Tanska saisi pohjoisnavan. Norjan ja Tanskan tulkinnan toteutuessa Barentsinmerelle muodostuu ”vapaa” 175 000 km²:n vesialue.¹⁹

¹⁸ Zarupežnoe voennoe obozrenie n:o 2, 2009 ja Nezavisimoe voennoe obozrenie n:o 44, 2011. Jälkimmäinen on kriittinen sotilaspoliittinen viikkolehti, joka käsittelee pääasiassa Venäjän asevoimia. Ilmestynyt vuodesta 1995 alkaen.

¹⁹ Zarupežnoe voennoe obozrenie n:o 2, 2009

¹⁷ Voennaja mysl n:o 7, 2010.

Kuva 1: Johtavien arktisen alueen rantavaltioiden rajatilanne sekä Venäjän itselleen haluama alue (HS 15.5.2013).

Kiistelevä maa	Kohdema	Aihe
Kanada	Yhdysvallat, Tanska, Venäjä	merirajan määrittäminen, Hansin saari, Lomonosovin harjanne
Iso-Britannia	Tanska, Islanti, Irlanti	mannerjalusta (Färsaaret)
Irlanti	Tanska, Islanti, Iso-Britannia	mannerjalusta (Färsaaret)
Islanti	Tanska, Iso-Britannia	mannerjalusta (Rockall), kalastus
Tanska	Islanti, Irlanti, Iso-Britannia	mannerjalusta
Norja	Venäjä	Huippuvuoret, Kuningas Modin maa

Taulukko 2: Yhdistelmä arktisen alueen kiistoista.

Venäläisten näkemys arktisen alueen kiistoista on esitetty taulukossa 2.²⁰ Sen mukaan heillä ei ole vakavia kiistakysymyksiä naapureidensa kanssa. Lisäksi Venäjä korostaa, että se on ainoa rantavaltio, joka ei ole Naton jäsen. Nato-maat kiistelevät siis vain keskenään ja liittosopimuksen 5. artikla ei tunne sitä mahdollisuutta, että NATO-maat taistelisivat toisiaan vastaan. Vain neuvottelut (tms.) tulevat kysymykseen. Tanskaa pidetään pahimpana riitapukarina.²¹

3 Arktisen alueen rantavaltiot sekä alueesta kiinnostuneet valtiot ja organisaatiot

3.1 Kanada

Viimeisen kolmen vuoden ajan Kanadan valtiojohto on ilmaissut huolestumisensa arktisen alueen tilanteesta. Kanadaa on huolestuttanut Venäjän sotilaallinen aktiivisuus, Yhdysvaltojen vaatimukset koskien luoteisväylää ja aluekiistat Tanskan kanssa. Kanadassa luotiin vuonna 2005 johtoporras, joka vastaa kaikkien Kanadan sotilasoperaatioiden johtamisesta joko yksin tai yhdessä Yhdysvaltojen kanssa. Johtoportaan alaisuudessa on kuusi alueellista alajohtoporrasta.

Kanadan maavoimien vahvuus on noin 35 000 sotilasta runkona kolme mekanisoitua prikaatia sekä pioneeri- ja ilmatorjuntarykmentti. Ilmavoimien vahvuus on 20 000 sotilasta jaettuna 11 johtoportaaneseen sekä osuuteen NORAD-järjestelmässä²², jossa Kanadalla on 11 kaukovalvontatutka-asemaa ja 36 lähivalvontatutkaa. Kanadan merivoimien vahvuus on 11 000 sotilasta vailla maihinnousualuksia, joita ei ole myöskään Norjalla eikä Tanskalla.

Käytännössä Kanadan asevoimat on ryhmitetty maan eteläosiin (50. leveysasteen

eteläpuolelle) ja joukkojen siirtämiskyky on rajallinen. Pohjoisessa Edmontonissa on yksi mekanisoitu prikaati ja siitä vielä pohjoisempaan Yellowknifeen sijoitettu rangerpataljoona. Vuonna 2007 Kanada ilmoitti perustavansa pohjoiseen (Resolute Bay) noin sadan sotilaan arktisen koulutuskeskuksen ja syväsataman Baffinin saaren pohjoisosaan. Koulutuskeskus valmistui vuonna 2013.²³

Kanadalla ei ole Venäjään ja Yhdysvaltoihin verrattavaa sotilaallista voimaa, mutta se pyrkii lisäämään sotilaallista läsnäoloaan pohjoisessa. Tästä on esimerkkinä useat sotaharjoitukset, joita Venäjällä pidetään selvänä todisteena Kanadan pyrkimyksistä. Kanadan yhtenä aikomuksena on pitää hallussaan noin 30 % arktisesta alueesta.²⁴

3.2 Yhdysvallat

Yhdysvaltojen arktisen alueen joukkojen painopiste on Alaskassa, jonne on sijoitettu kaksi maavoimien prikaatia, joiden taistelu- ja taistelukestävyyttä pidetään heikkona vahvaa vihollista vastaan. Ilmavoimilla on samalla alueella neljä lentuetta ja yksi laivue sekä ohjustorjunta-asemat (GBI-ohjus). Satamat ovat lähinnä rannikkovartioston käytössä. Alaskan lentokenttäverkosto kykenee ottamaan samanaikaisesti vastaan yli sata sotilaskonetta 3-4 vuorokauden välein. Venäjän ulkoministeriön tietojen mukaan Alaskassa on 24 000 sotilasta, kolme maavoimien ja kolme ilmavoimien tukikohtaa.

²³ Arktika i sever n:o 2, 2011. Neljä kertaa vuodessa ilmestyvä julkaisu, joka keskittyy arktisen alueen kysymyksiin.

²⁴ Zaščita i bezopastnost n:o 2, 2010 ja Voennopromislennyi kurier n:o 4, 30.1.2013. Ensin mainittu on sotilas-poliittinen aikakauslehti vuodesta 1997 alkaen ja käsittelee oikeudellisia, sotatieteellisiä ja sotahistoriallisia kysymyksiä. Jälkimmäinen on viikoittain ilmestyvä sanomalehti, joka kirjoittaa myönteisesti pääasiassa Venäjän puolustusteollisesta kompleksista.

²⁰ Tsyanok 22.11.2009.

²¹ Nezavisimoe voennoe obozrenie n:o 44, 2011.

²² North American Aerospace Defense Command. Pohjois-Amerikan ilmapuolustuksen komentokeskus.

Yhdysvaltojen mielestä lukumäärä ei ole kuitenkaan riittävä.²⁵

Yhdysvaltojen hallinto on toistuvasti ilmoittanut olevansa kiinnostunut arktisesta alueesta. Päämääränä on kahdenkeskiset sopimukset niiden valtioiden välillä, joilla on alueellaan lupaavia esiintymiä. Hyvin todennäköisiä sopijaosapuolia ovat Kanada, Tanska ja Norja. Yhdysvaltojen meriministeriön julkaisi 10. marraskuussa 2009 asiakirjan nimeltään ”Merivoimien arktinen toimintasuunnitelma”. Siinä ilmoitetaan, että keskeisiä arktista aluetta koskevia asiakirjoja ovat kansallisen turvallisuuden presidentin direktiivit n:o 66 ja n:o 25 (julkaistiin 9.1.2009) sekä ”Merivaltojen yhteistyöstrategia 21. vuosisadalla” (julkaistiin lokakuussa 2007). Kansallisen turvallisuuden direktiiveissä todetaan muun muassa, että

- Yhdysvalloilla on arktisella alueella laajoja ja perustavaa laatua olevia intressejä ja Yhdysvallat on valmis huolehtimaan niistä yksin tai yhteistyössä muiden valtioiden kanssa
- näitä intressejä ovat esimerkiksi ohjuspuolustus, ennakkovaroitusjärjestelmä, strategisten merikuljetusten vaatimat meri- ja ilmavoimien ryhmitykset, strateginen ydinpelote, läsnäolo merillä, meriturvallisuutta lisäävät operaatiot, vapaa navigointi sekä ylilennot
- Yhdysvaltojen sota- ja siviilialusten sekä lentokoneiden globaalin liikkumisen takaaminen myös arktisella alueella.

Varsin pian direktiivien julkaisemisen jälkeen Islannissa järjestettiin Naton pääsihteerin johdolla ”Seminaari turvallisuusnäköymistä ääripohjoisessa”. Yhdysvallat, Kanada, Norja ja Tanska totesivat lopputuloksena, että pohjoinen alue vaatii lähivuosina yhä enemmän liittouman huomiota. Venäjä när-

kästy, koska sitä ei kutsuttu mukaan edes tarkkailijana ja venäläisten tulkinnan mukaan tämä johtui siitä, että Venäjä koetaan vain kilpailijaksi.²⁶

Yhdysvaltojen laivaston erityisroolia painotetaan sotilas-strategisissa laskelmissa. Esimerkiksi asiakirja ”Merivoimien yhteistyöstrategia 21. vuosisadalla” määrittelee Yhdysvallat johtavana merivaltana ja arktinen alue on listattu ”uuden aikakauden haasteeksi”. Se tarkoittaa, että arktinen alue ei ole vain uusi resurssikohde, vaan myös hyvin merkittävä merireitti. Samalla alue on potentiaalinen kilpailun ja konfliktin kohde. Yhdysvaltojen laivasto käyttää asevoimiaan voiman demonstroitiin ja painostaa niitä valtioita, joiden politiikka ei tyydytä Washingtonia. Edellä kuvattua pidetään yhtenä Yhdysvaltojen sotilasmeridoktriinin tavoitteista.²⁷ Venäjän Sotilaallisen arviointikeskuksen johtajan (LBB; TSVP) A Tsiganokin mukaan Yhdysvaltojen toiminnassa ei korostu enää puhtaasti tieteellinen rooli alueen tutkimuksessa, vaan merenpohjan mitaukset ja maaperäkokeet ovat sotilasasian tuntijoiden eikä tiedemiesten käsissä. Kaikki amerikkalaisten toimenpiteet viittaavat ylivoiman luomiseen arktisella alueella. Vuonna 2008 Yhdysvallat ehdotti laivastonsa pysyvää läsnäoloa arktisella alueella ja ehdotukseen liittyi myös tukikohdan perustaminen.²⁸

Marraskuussa 2009 valmistui laivaston ”Arktinen tiekartta”, joka koskee laivaston strategista johtamista arktisella alueella vuoteen 2014 asti. Asiakirjassa määritellään tehokkaimmat tarvittavat aseet, ohjus- ja pommitusiskujen suorittamisperiaatteet, joukkojen siirtämiseen meritse liittyvät asiat sekä yhteistoiminnan suoritus. Johtamisen kannalta vuoden 2008 yhdistyneitä johtoportaita koskevan suunnitelman mukaan pohjoinen pallonpuolisko on jaettu seuraavan kolmen johtoportaan kesken: Pohjoi-

²⁶ Venäjän ulkoministeriön julkaisu 7.8.2012.

²⁷ *Zaštšita i bezopastnost* n:o 2, 2012.

²⁸ *Voennaja mysl* n:o 7, 2009.

²⁵ *Arktika i sever* n:o 2, 2011.

nen (USNORTHCOM), Euroopan (USEUCOM) ja Tyynenmeren (USPACOM) johtoporras. Kunkin johtoportaan rajat kohtaavat pohjoisnavalla. Euroopan johtoportaan vastuualueeseen kuuluvat Venäjä, Norja ja Tanska Grönlanti mukaan lukien.²⁹

3.3 Norja

Norjan poliittinen johto hyväksyi joulukuussa 2006 pohjoisten alueiden kehittämisstrategian. Sen asiasisältö on hyvin rauhanomainen korostaen muun muassa taloudellisen yhteistyön merkitystä. Strategiassa mainitaan myös Norjan puolustusvoimien kehittäminen osana pohjoista strategiaa erityisesti valvontatehtävien osalta.³⁰

”Barents-2020” on tuoreempi pohjoisten alueiden kehittämisohjelma, jossa määritellään Norjan arktinen politiikka. Ohjelma on perusasiakirja Norjan arktisen politiikan toteuttamiseksi ja ohjelman päämääränä on Norjan koordinoiva ja ohjaava rooli Arktisen kehittämisessä. Norjan Nato-liittolaiset eivät ole ohjelmasta täysin samaa mieltä.³¹

Norjan puolustusvoimat on ryhmitetty melko tasaisesti maan eri osiin, mutta suuntaus näyttää olevan kohti pohjoista. Pohjoisessa sijaitsee esimerkiksi ”Nord”-prikaati. Vuonna 2010 Norja kertoi siirtävänsä yhden johtoportaan napapiirin pohjoispuolelle. Samalla Norjasta tuli ensimmäinen valtio, jolla on armeijan ylin johtoporras napaseudun leveysasteilla. Tutka-asemien lisäksi Narvikissa on meritukikohta, jonne rannikkovartioston pääosat tukeutuvat. Norja on osallistunut harjoitustoimintaan ja pyrkinyt samanaikaisesti rajoittamaan ulkomaista taloudellista ja tieteellistä toimintaa Huippuvuorilla kansallisen valvonnan ja ohjauksen avulla.³²

Venäläisnäkemyksen mukaan Huippuvuoret ei riitä Norjalle, vaan maa haluaa arktiseksi suurvallaksi. Tämän päämäärän saavuttaminen edellyttää myös sotilaallisia valmisteluja. Norjan sotilasjohdon mielestä tarvitaan erityisesti ankariin luonnonolosuhteisiin soveltuva laivasto vastaamaan uusiin arktisiin uhkiin mahdollisesti yhteistyössä liittolaisten kanssa. Norjan merivoimia pidetään tärkeimpänä sotilaallisena tukena maan hallitukselle.³³

Norjan maavoimiin (8 000 sotilasta) kuuluu yksi mekanisoitu ”Nord”-prikaati. Ilmavoimien rauhan ajan vahvuus on 2 500 ja merivoimien 3 500 sotilasta. Todetakaan, että Norjan fregatit (Nansen-luokka) ovat maailman nykyaikaisempia aluksia kolkokuksaan. Ne on varustettu muun muassa yliaanisillä sukellusveneiden torjuntaohjuksilla (NSM), joita ei ole Norjan lisäksi muilla kuin Venäjällä ja Kiinalla.³⁴

Norja harjoittelee säännöllisesti Naton johdolla varsinaisten sotatoimien suorittamista arktisissa olosuhteissa. Myös Venäjän kanssa on järjestetty laivastojen yhteisharjoituksia ja niitä on tarkoitus laajentaa koskemaan myös maa- ja ilmavoimia. Maavoimien osalta kysymykseen tulevat Petsamossa sijaitseva 200. Prikaati ja norjalainen ”Nord”-prikaati. Muita yhteistyökohteita on nykyistä joustavampi tiedonvaihto.³⁵

3.4 Tanska

Syyskuussa 2009 Tanskan parlamentin vahvistamassa turvallisuussuunnitelmassa vuosille 2010–2014 kiinnitettiin huomiota arktiseen alueeseen. Asiakirjan mukaan kasvava aktiivisuus Arktiseen muuttaa alueen geopoliittista merkitystä ja pitemmän ajan suunnit-

kauslehti, jonka painopiste on Venäjän asevoimissa ja kalustossa.

²⁹ Zarupežnoe voennoe obozrenie n:o 2, 2009

³⁰ Arktika i sever n:o 2, 2011

³¹ BarentsObserver 21.2.2013. Norjalaisten ylläpitämä internet-utissivusto vuodesta 2002. Käsittelee arktisen alueen uutisia Pohjoismaista ja Venäjältä. Ilmestyy englanniksi ja venäjäksi.

²⁹ Morskoi sbornik n:o 6, 2012.

³⁰ Zarupežnoe voennoe obozrenie n:o 2, 2009

³¹ Žaštita i bezopastnost n:o 2, 2012.

³² Armeiskij vestnik 30.11.2012. Perustettu sähköisessä muodossa vuonna 2010. Riippumaton aika-

telussa asettaa Tanskan puolustusvoimille suuria haasteita. Samana vuonna Tanska ilmoitti luovansa arktisen johtoportaan ja ankariin olosuhteisiin koulutettuja nopean toiminnan joukkoja.³⁶ Tanskan sotilastiedustelun vuosiraportissa korostetaan, että lähimmän kymmenen vuoden aikana arktinen alue saattaa olla pienen mittakaavan sotilaallisen konfliktin kohde. Konfliktin voi aiheuttaa kolmas valtio liittyen luonnonvarojen hyödyntämiseen (öljy, kalastus) riidanalaisilla alueilla tai niiden läheisyydessä.³⁷

Tanskan maavoimien vahvuus on hieman yli 10 000 sotilasta, merivoimien kuten myös ilmavoimien vahvuus on 3 500 sotilasta. Grönlannissa sijaitsee Yhdysvaltojen ohjushyökkäyksen ennakkovalvontajärjestelmä (BMEWS) ja Tulan lentotukikohtaa on tarkoitus vahventaa sekä avata se muille Nato-maille.³⁸

Asejärjestelmä (lkm)	Norja		Tanska	
	1990	2011	1990	2011
Panssarivaunu	205	76	419	60
Panssaroitu ajoneuvo	146	218	316	299
Tykistö (>100 mm)	531	67	553	56
Taistelulentokone	90	56	106	62

Taulukko 3: Norjan ja Tanskan puolustusvoimien vahvuuksia eri aikoina.³⁹

Grönlanti kytkee Tanskan arktiseen alueeseen. Saaren pinta-ala on 350 000 neliökilometriä ja se kattaa 98 % Tanskan pinta-alasta. Grönlannin maa-alueella ei ilmeisesti ole öljyesiintymiä, mutta sieltä on löydetty harvinaisia elektroniikkateollisuuden tarvitsemia maametalleja. Saarella asuu vajaat 60 000 ihmistä ja siellä järjestettiin vuonna 2009 kansanäänestys. Tuolloin 76 % äänes-

täjästä halusi laajempaa itsehallintoa. Tänä päivänä saaren asukkailla on oikeus luonnonvaroihin, oikeus ratkaista juridiset ja järjestysvallan ongelmat sekä osallistua osittain ulkopoliittikan seurantaan. Tanska vastaa edelleen varsinaisesta ulko- ja turvallisuuspolitiikasta.

Venäläisten mielestä Kanadan, Norjan ja Tanskan asevoimat ovat nykyään sen verran heikkoja, että ne eivät ole Venäjälle vakava sotilaallinen uhka. Tarkempi näkemys Norjan ja Tanskan asevoimien koosta eri aikoina on esitetty taulukossa 3.

3.5 Muut maat, Nato ja EU

Ruotsi, kuten Norjakin, on vuodesta 2009 alkaen osallistunut ”Loyal Arrow” -harjoituksiin. Niiden tarkoituksena on harjoitella avun vastaanottamista tilanteessa, jossa kaksi kuviteltua valtiota riitaantuvat öljy- ja kaasuvarannoista kiistanalaisella alueella. Toinen osapuolista kuuluu Natoon. Myös Suomi on osallistunut näihin harjoituksiin. Venäläisten mielestä Ruotsin vetäminen mukaan harjoituksiin on hyvin selvä vihje siitä, että maa etsii entistä tiiviimpää yhteistyötä Naton kanssa ja katsovat olevansa se toinen kuvitteellinen osapuoli. Aiemmat harjoitukset ovat olleet YK:n alaisia ja kohdistuneet humanitaariseen avunantoon. Venäjää ei harjoituksiin ole kutsuttu.⁴⁰

Iso-Britannian puolustusministeri Fox ilmoitti, että neljä valtaa viidestä arktisella alueella kuuluu Natoon ja siksi pitää olla varmaa, että Nato haluaa ja sillä on mahdollisuus estää sellainen Venäjän toiminta, joka sotii kansainvälisiä sopimuksia vastaan. Venäläiset tulkitsivat lausunnon siten, että Venäjällä ei ole vastassaan erillisiä valtioita vaan Naton yhteisrintama. Iso-Britannia on osallistunut vuosittain myös ”Loyal Arrow” -harjoituksiin. Todettakoon, että Saksa on jo 15 vuoden ajan tehnyt etsintätyötä Barentsinmerellä ja Mendelevjevin harjanteen alueella.

³⁶ Tsyganok 22.11.2009

³⁷ Armeiskij vestnik 30.11.2012.

³⁸ Arktika i sever n:o 2, 2011.

³⁹ Nezavisimoe voennoe obozrenie n:o 44, 2011.

⁴⁰ Žaštšita i bezopastnost n:o 2, 2012.

Kiinaa pidetään arvaamattomana tekijänä arktisella alueella. Vuonna 2008 maa avasi tutkimusaseman Huippuvuorilla ja arktisilla vesillä on purjehtinut jäänsärkijä ”Lumilohikäärme”. Norja on tukenut Kiinan intressejä esimerkiksi tutkimustukikohdan muodossa ja ehdottanut, että Kiina hyväksytään Arktisen neuvoston (viisi jäsenmaata sekä Ruotsi, Suomi ja Islanti) jäseneksi. Tällä hetkellä Kiinalla on tarkkailijan asema. Kiina on tunnetusti hyvin kiinnostunut minkä tahansa maankolkan luonnonvaroista ja siis myös arktisesta alueesta. Kiinan asema on paljolti samankaltainen kuin Yhdysvaltojen eli se kannattaa arktisen alueen vahvaa kansainvälistä integraatiota periaatteella ”arktinen alue kuuluu maailman kaikille ihmisille”. Mutta Kiinan merivoimat kasvustaan huolimatta ei ole ainakaan vielä tasolla, että se olisi operaatiokykyinen pohjoisessa.⁴¹

Kiinalaisten analyytikkojen mukaan tärkeiden raaka-aineresurssien hyödyntäminen ja uusien merireittien syntyminen on Kiinalle nyt geopoliittinen ja myöhemmin mahdollisesti sotilasstrateginen kysymys. Perusteluja on useita. Ensinnäkin Arktista hallitsee pohjoisen pallonpuoliskon sää ja se ulottuu myös Kiinaan. Toisekseen kiinalaiset katsovat, että luonnonkatastrofien ja maapallon lämpötilan nousulla on keskinäinen yhteys. Tässä prosessissa arktisen jään sulamisella on merkittävä rooli. Lisäksi kiinalaiset muistuttavat, että maan BKT on vuonna 2020 nelinkertainen verrattuna vuoteen 2000 ja Kiinasta on muuttumassa alueellisesta suurvallasta globaaliseksi suurvalaksi. Laajenevan vientikaupan myötä pohjoiset meriyhteydet ovat heille hyvin tärkeitä erityisesti Länsi-Euroopan suuntaan.⁴²

Pienenä yksityiskohtana voidaan mainita, että eräs kiinalainen miljardööri halusi ostaa Islannin koilliskulmasta maata itselleen. Lisäksi hän kertoi suunnittelevansa

isohkon uimarannan rakentamista. Kaikkiin oli kyse noin kymmenien tuhansien neliökilometrin alueesta. Lännessä oltiin varmoja, että hankkeella on Kiinan johdon tuki. Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian painostamina Islanti hylkäsi ostotarjouksen.⁴³

Myös Intia on ilmaissut arktiset prioriteetinsä. Tavoitteena on laajeneva kahdenvälinen taloudellinen, tieteellinen ja poliittisstrateginen yhteistyö, Arktisen laajamittainen poliittinen arviointi ja oma ”arktinen strategia”, alueen vastakkainasettelun vähentäminen sekä ydinaseeton arktinen alue. Intian strategian taustalla on huoli jäätiköiden sulamisesta, koska se voisi asettaa noin 100 miljoonaa Intian rannikon asukasta suureen vaaraan. Intiassa muuten uskotaan laajalti, että heille pitäisi palauttaa alkuperäiset asuinalueensa. Uskomuksen mukaan noin 3 500 vuotta sitten intialaiset lähtivät alkukodistaan, joka sijaitsi nimenomaan arktisella alueella.⁴⁴

Naton mielenkiinto arktiseen alueeseen näkyy muissakin kohdin kuin harjoituksissa. Pieneen Ulnäsin kaupunkiin on sijoitettu aselajien koulutuskeskus. Siellä nimenomaan suunnitellaan Naton nopean toiminnan joukkojen (NRF) operatiiviset siirrot mihin tahansa maapallon pisteeseen sekä johdetaan ja koordinoidaan niiden toimintaa. Naton nopean toiminnan joukoissa – ”palokunnassa” - on 26 000 sotilasta jokaisesta puolustushaarasta ja ne ovat käyttövalmiina viidessä vuorokaudessa ja kykenevät toimimaan ilman tukea noin yhden kuukauden.

EU:lla on nyt ainutkertaiset mahdollisuudet merelliseen kauppaan. EU:n sisällä toimivat yhtiöt vastaavat 39 % maailman konttiliikenteestä, jolloin Arktis tarjoaa uusia mahdollisuuksia merenkululle. Vuonna 2008 Euroopan komissio ja vuotta myöhemmin EU:n ulkoministerineuvosto linjasi kolme tärkeintä tavoitetta Arktisella alueella. Ne ovat elinympäristön ja alkuperäisväestön

⁴¹ Nezavisimoe voennoe obozrenie n:o 44, 2011.

⁴² Morskoi sbornik n:o 6, 2012 ja Voennno promyslennyj kurier n:o 4, 30.1.2013.

⁴³ Top World News 15.1.2012.

⁴⁴ Morskoi sbornik n:o 6, 2012.

säilyminen, kaivuuedellytysten takaaminen luontoa vahingoittamatta sekä osallistuminen aluetta koskevaan päätöksentekoon.⁴⁵

4 Arktinen alue Venäjän sotilaalliselta kannalta

4.1 Sotilaalliset uhat ja niihin vastaaminen

Venäjän arktinen vyöhyke sisältää seuraavia ominaispiirteitä, jotka vaikuttavat sotilaalliseen toimintaan:

- äärimmäiset ankarat luonnon olosuhteet (jääpeite, ajojää, pimeys, alhainen lämpötila)
- pitkät etäisyydet huomattaviin teollisuuskeskuksiin, taloudellisen toiminnan suuri tarve ja riippuvuus muualta tuoduista polttoaineista, varusteista, elintarvikkeista yms.
- alueen teollisuuden ja taloudellisen toiminnan keskittyminen ja harva väestötiheys
- monen tärkeän sotateollisen yrityksen sijainti arktisella vyöhykkeellä
- Pohjoisen laivaston tukikohdat ja
- kuljetus- ja viestiyhteyksivaikeudet

Neuvostoliiton hajoamisen myötä arktisen alueen sotilaallinen merkitys kasvoi, koska Venäjälle jäi enää osia Mustastamerestä ja Itämerestä. Tämä käänsi sotilaspoliittisen huomion pohjoiseen, jossa kaiken lisäksi sijaitsevat valtavat luonnonvarat. Muutkin maat ovat tehneet samoin. Erilaisia retkikuntia pidetään tästä selvänä viestinä. Retkikuntien perimmäisenä tarkoituksena on osoittaa oikeus alueen hyväksikäyttöön ja siten valmistautua omistusoikeuden lujittamiseen.⁴⁶

Toisaalta katsotaan, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen maan johto teki suu-

ren virheen aliarvioidessaan arktisen alueen sotilaallisen uhan merkitystä kansalliselle turvallisuudelle. Useita toimivia sotilaallisia yksiköitä lakkautettiin. Esimerkiksi 1990-luvulla arktisen alueen ilmavalvonnan tukikayksiköt lakkautettiin. Elokuussa 2006 lakkautettiin Vorkutaan sijoitettu erillinen rajavartio-osasto sekä useita rajavartioyksiköitä. Syyksi ilmoitettiin organisaatioiden ylläpidon kalleus verrattuna saavutettuun hyötyyn.⁴⁷

Kylmän sodan päätyttyä johtavat maat vähensivät, mutta eivät lopettaneet sotilaalista aktiivisuutta arktisella alueella, koskien esimerkiksi partiolentoja, päivystäviä sukellusveneitä, harjoitustoimintaa jne. Lopputuloksena oli varsin hyvä strateginen tasapaino, jolla on edessään kuitenkin tiettyjä ongelmia. Ensinnäkin venäläiset katsovat, että heillä on vain 1–2 ydinkäyttöistä sukellusvenettä partiot tehtävissä kerrallaan. Naton sukellusveneiden partiointi samoilla alueilla lisää huolestuneisuutta Pohjoisessa laivastossa. Toinen huolestuttava tekijä on Yhdysvaltojen sukellusveneiden kasvava kyky iskeä Venäjän ydinasepotentiaalia vastaan varsinkin, kun Venäjällä ei ole vastaavaa kykyä. Ydinkäyttöisten sukellusveneiden partiot toiminnan turvallisuus voidaan taata siten, että kansainvälisesti sovitulla tavalla muiden maiden sukellusveneiden toiminta ei ulotu Nordkappin ja Karhusaarten itäpuolelle. Venäjän merivoimat ei vastaavasti toimisi mainitun tasan länsipuolella. Lisäksi Venäjä voisi sopia erityisesti Yhdysvaltojen kanssa, että strategisten pommikoneiden lentoja rajoitetaan oman ilmatilan ulkopuolella. Toiminnan kontrollointi olisi nykyteknikalla mahdollista.⁴⁸

Arktisen alueen konkreettisia sotilaallisia uhkia ovat strategisten pommikoneiden päivystyslentojen ja ydinsukellusveneiden

⁴⁵ Morskoi sbornik n:o 6, 2012.

⁴⁶ Morskoi sbornik n:o 6, 2011.

⁴⁷ Voennaja mysl n:o 7, 2010 ja Sovremennaja armija 21.6.2012.

⁴⁸ Imemo Ran, Moskova 2010. Lyhenne, joka tarkoittaa Venäjän tiedeakatemian kansainvälisen talouden ja suhteiden instituuttia.

lisäksi Yhdysvaltojen 2. ja 3. Laivasto sekä niiden ydinkärjillä varustetut risteilyohjukset ja ohjuspuolustusjärjestelmä (IIPO; PRO) tehokkaine SM-3 -ohjuksineen (Standard Missile 3). Sotalaivojen osalta on otettava huomioon niiden integroitu ilmatorjuntaohjusjärjestelmä ”Aegis” (Advanced Electronic Guidance Information System), joka on käytössä Yhdysvaltojen lisäksi Japanissa, Espanjassa, Norjassa ja Etelä-Koreassa.⁴⁹ Ohjuksista puhuttaessa periaatteessa mikä tahansa ohjuspuolustusjärjestelmä pohjoisella pallonpuoliskolla on uhka Venäjän ydinasepotentiaalille. Merellä partioivat ohjustorjunta-alukset voivat avata tulen Pohjoisen laivaston tukikohtaan tai venäläisten alusten päiväystalueelle 800–2 500 kilometrin etäisyydeltä. Lisäksi ohjustorjuntajärjestelmä havaitsee venäläisohjuksen noin 50 sekunnissa lähdöstä.⁵⁰

Hyvin vaarallisen vaihtoehdon pidentään Yhdysvaltojen laivaston ja strategisten ilmavoimien ydinaseettomia risteilyohjuksia Venäjän ydinasearsenaalia (mannertenväliset ohjukset, strategiset sukellusvenet ja pommikoneet) vastaan. Lopputuloksena suurin osa Venäjän ydinaseista ja strategisista pommikoneista tuhoutuisi ilman jättäjämaista ekologista katastrofia. Lisäksi Yhdysvaltojen ydinasepotentiaali säilyisi koskemattomana ja Venäjän vastaiskukyky ydinasein heikkenisi. Jos Venäjä käyttää ehjäksi jääneitä ydinaseita, niin vastustajan ohjuspuolustus ja SM-3 -ohjukset pystyvät torjumaan iskut ainakin rajoitetusti. Näiden tehtävien suorittamiseksi Yhdysvaltojen laivaston on toimittava arktisella alueella, koska vain sieltä risteilyohjukset ulottuvat suureen osaa Venäjää. Tosin Yhdysvaltojen laivaston alukset ovat samalla venäläisten pitkän kantaman asejärjestelmien ulottuvissa. Mutta niiden lentoradat kulkevat reittejä, jotka ovat ohjustorjuntajärjestelmän tavoitettavissa. Lisäksi lentorata on kohtisuoraan lähestyvä, joka on yleisesti

edullinen maalitilanne. Edellä kuvattu skenaario sisältää seuraavia riskejä ja rajoituksia:

- Yhdysvaltojen ensi-iskun on onnistuttava kerralla, joten siihen sitoutuu meri- ja ilmavoimien kapasiteetista merkittävä osa.
- Risteilijöiden ja hävittäjien ryhmittäminen Venäjän vesialueiden läheisyyteen eliminoi yllätysmahdollisuuden.
- Isku pelkäästään sukellusveneillä vähentää risteilyohjusten määrää.
- Risteilyohjus- ja ilmatorjuntaohjusisku ovat ristiriidassa, koska ne on sijoitettu samoihin laukaisualustoihin, eli mitä enemmän risteilyohjuksia, sitä vähemmän ilmatorjuntaohjuksia ja päinvastoin.
- Venäläisen mannertenvälisen ohjuksen torjuminen lennon loppuvaiheessa esimerkiksi SM-3 -ohjuksella ei ole toistaiseksi mahdollista.
- Strategisten ohjusjoukkojen divisioona Siperiassa on risteilyohjusten kantaman ulkopuolella myös arktisilta vesiltä käsin katsottuna.

Mutta sotilaallinen vastakkainasettelu on mahdollinen, jos joukko tekijöitä toteutuvat samanaikaisesti. Ensinnäkin Venäjän strategisten ohjusten, ilmavoimien ja ilmapuolustuksen, laivaston sekä avaruusjoukkojen väheneminen aserajoituksilla tai lakkautuksilla, jolloin maalien lukumäärä laskee ja vastaiskukyky heikkenee, mutta Venäjä kuitenkin katsoo alasajon pysähtyneen pari vuotta sitten. Toisekseen Yhdysvallat pystyy kasvattamaan ilma- ja merivoimien iskukykyä budjettirajoitusten raameissa. Kolmanneksi Yhdysvaltojen ja Venäjän poliittiset suhteet huonontuvat tasolle, jolloin Yhdysvaltojen johto pitää sodan aloittamista tarkoituksenmukaisena. Tällaista kehitystä pidetään hyvin epätodennäköisenä.⁵¹

Kuten aiemmin todettiin Kanadan, Norjan ja Tanskan puolustusvoimilla ei kat-

⁴⁹ Tsyganok 22.11.2009.

⁵⁰ Imemo Ran, Moskova 2010.

⁵¹ Nezavisimoe voennoje obozrenie n:o 44, 2011.

sota olevan mahdollista toteuttaa aktiivisia ja vakavasti otettavia sotilaallisia toimia arktisella alueella. Sen sijaan Yhdysvaltojen Alaskaan sijoitetuilla maavoimien joukoilla on kyky jo rauhan ajan voimin miehittää lähimmän naapurinsa eli Tšuktšian alue (Siperian itäisin niemimaa), joka on sotilaallisesti tyhjä ja venäläisjoukkojen siirtäminen sinne on erittäin hankalaa jo pelkästään etäisyyksien vuoksi. Venäläisillä on Kamtsatkassa lähin moottoroitu jalkaväkiprikaati, muut joukko-osastot sijaitsevat Habarovskin ja Primorjen alueilla. Raskasta kalustoa voidaan tuskin siirtää ilmoitse ja merikuljetukset kestävät liian kauan ja ovat riskialttiita Yhdysvaltojen Tyynenmeren laivaston takia. Tšuktšian alueelle voidaan käytännössä siirtää enintään laskuvarjojoukkoja ja ilmavoimien sekä laivaston osia. Voidaan tietysti kysyä, että mitä hyötyä Yhdysvalloille on tästä operaatiosta. Saavutettavat edut ovat vähäisiä ja eskalaation uhka voi kasvaa ydinaseiden käytön asteelle. Venäjä ei sulje pois ydinaseiden käytön mahdollisuutta, jos se ei pysty pysäyttämään hyökkäysoperaatiota tavanomaisin joukoin. Muut arktiset alueet voivat olla Yhdysvalloille houkuttelevampia, mutta logistiikan ja ilmapuolustuksen toteutus vaikeutuu etäisyyksien kasvaessa.⁵²

Mikä voisi laukaista sodan tai konfliktin arktisella alueella? Yksi teoreettinen skenaario aseelliselle toiminnalle on mannerjalustan luonnonvarojen (öljy, kaasua) jakokiista. Toisaalta on otettava huomioon, että osittaisen jääpeitteen vaikutusta poraukseen ei kukaan ole toistaiseksi ratkaissut. On myös pidettävä mielessä korkeat teknologiset ja rahoitusriskit, jotka vaikuttavat kilpailukykyyn. Siksi on hyvin luultavaa, että yksittäinen öljy- tai kaasuyhtiö ei aloita poraustoimintaa ennen kuin juridiset, poliittiset ja myös sotilaalliset aspektit on mahdollisimman hyvin riskisuojuutettu. Mikään yhtiö ei halua toimia riidanalaisella alueella ottaen samalla suuren tappioriskin.

Todennäköisempänä aseellisen toiminnan syynä pidetään eri maiden merivoimien vastakkainasettelua, jos merenkulun ongelmia ei ole kyetty ratkaisemaan yhä pitkempään avoimina pysyvillä merireiteillä. Toisaalta, jos joku valtio käyttää merivoimiaan kauppalaivojen suojana, kuljetuskustannukset voivat nousta kannattamattomalle tasolle.⁵³

Venäjän kannalta on hankalaa, jos Yhdysvallat ja Kanada alkavat noudattaa yhteistä arktista politiikkaa. Useissa maiden asiakirjoissa korostetaan yhteistyön merkitystä Venäjän kanssa, mutta osassa niistä todetaan Venäjän olevan myös arktinen kilpailija. Yhtenä esimerkkinä käytetään puolustusministeri Gatesin lausuntoa kanadalaiselle kollegalleen 20.11.2009: ”*Huolimatta paranevista suhteista Venäjän kanssa Yhdysvallat jatkaa työskentelyä Kanadan kanssa, jotta voidaan varmistua siitä, että Venäjän kasvava aktiivisuus arktisella alueella ei johda epäuskottavaan tilanteen arviointiin tai tarpeettomaan jännitykseen maiden välisissä suhteissa*”.⁵⁴

Venäjän mielestä rantavaltiot eivät tällä hetkellä muodosta geopolittiselta kannalta uhkaa, mutta monen tekijän suhteen on oltava valppaana. Päätös rajoittaa mannerjalustaa ja erityisiä talousvyöhykkeitä Barentsinmerellä Norjan ja Venäjän välillä toimii Venäjän intressien vastaisesti ja merivaltiot pyrkivät voimakkaasti saamaan koillisväylän kansainväliseen käyttöön. Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä on ratifioimaton sopimus koskien rajankäyntiä Beringinmerellä ja Tšuktšimerellä. Sopimus allekirjoitettiin jo vuonna 1990 ja Venäjä katsoo sen ensinnäkin rajoittavan Venäjän intressejä. Toisekseen Venäjän tulee seurata tarkasti Yhdysvaltojen aktiivista sotilaallista, tieteellistä ja taloudellista toimintaa ja joukkojen käyttöä Alaskassa sekä Naton valmistautumista pysyvään läsnäoloon arktisella alueella ja otettaessa huomioon yllämainitut tekijät Venäjän tulee olla valmis suojaamaan kansalliset

⁵² Arktika i sever n:o 2, 2011.

⁵³ Nezavisimoe boennoe obozrenie n:o 44, 2011.

⁵⁴ Morskoi sbornik n:o 6, 2012.

intressinsä arktisella alueella tarvittaessa asevoimien avulla.⁵⁵

Venäjä arvioi, että johtavat merivallat pyrkivät kuvaamaan Venäjää valtiona, joka ei ole halukas ”avoimiin meriin” ja vartioi mustasukkaisesti raaka-aineresursseja. Tällaiseen syyttelyyn länsi katsoo olevan varaa, koska johtavat merivallat hallitsevat kaikkia maailman meriä. Tätä taustaa vasten venäläisten on ratkaistavana kolme kysymystä. Ensinnäkin Venäjän on turvattava myös jatkossa läsnäolonsa Huippuvuorilla, koska muuten syntyy uhka kansalliselle turvallisuudelle. Tällä tarkoitetaan sitä, että Venäjä ei ole edes aikeissa luopua nykyisestä tilanteesta. Toisekseen Venäjälle on hyvin tärkeää puolustaa asemiaan arktisten rajojen määrittelyssä ja kolmanneksi pohjoinen merireitti pitää saada valtion keskitettyyn johtoon.⁵⁶

Huippuvuoret on Venäjälle tärkeä alue. Läsnäoloa siellä pidetään tärkeänä ja venäläisen alueen kehittämiseksi on tehty konkreettisia suunnitelmia. Esimerkkeinä voidaan mainita Barentsburgin (noin 500 asukasta) taajaman satamalaitteiden uusiminen ja tiedekeskuksen perustaminen, Grumantien kaivoksen uusiokäyttö ja siihen liittyvä rautatien kunnon määrittely, Piramidin laiturin käyttö risteilyaluksille sekä matkailun edistäminen (hotellit, kaupat, monikielinen opaspalvelu, media yms.).

Asiantuntija-arvioiden mukaan Venäjän kansallisen sekä sotilaallisen turvallisuuden sekä intressien takaaminen arktisella vyöhykkeellä edellyttää lukuisia toimenpiteitä. Sotilasorganisaation ajanmukaistamisen ohella on käytettävä hyväksi ei-sotilaallisia metodeja, rauhanturvaamista ja kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön mekanismeja muiden rantavaltioiden kanssa. Sotilaallisiin toimenpiteisiin kuuluvat myös merivoimien ja alueellisten joukkojen (arktiset prikaatit) tukeutumisedellytysten parantaminen, merivoimien jäänsärkijäläivaston luonti, kattava tilannevalvonta sekä rajavartioiden valvon-

tamahdollisuuksien lisääminen rantaviivalla kuin merireiteillä. Lukuisten toimenpiteiden vuoksi tarvitaan valtiollisten ohjelmien tärkeysjärjestys, joiden sisältönä voisi olla esimerkiksi aseistuksen kehittäminen, modernisaatio, erikoiskalusto, viesti- ja johtamisvälineet, tiedustelu, elektroninen sodankäynti yms.

Muita turvallisuutta ja omia intressejä edistäviä toimenpiteitä ovat valtion lujempi ote teollisen toiminnan valvomiseksi, koska arktisella alueella on jo nyt merkittäviä teollisuuslaitoksia. Mantereen ja mannerjalustan megaprojektien realisoinnissa erityinen huomio on kiinnitettävä ekologiaan. Venäjän hätätilaministeriön pitää suorittaa laskelmia ekologisten katastrofien mahdollisuuksista ja vahinkojen minimoinnista. Tämä edellyttää samalla kansainvälistä yhteistyötä.⁵⁷

Vuonna 2001 voimaan saatettu meridoktriini määrittelee muun muassa Venäjän kansallisen meripolitiikan, sen suuntaukset, päämäärät ja tehtävät. Venäjän kansallisen meripolitiikka painottaa kokonaisvaltaista lähestymistä merelliseen toimintaan ottaen huomioon geopolittisen tilanteen. Venäjän meripotentiaali on saatettava tasolle, joka vastaa kansallisia intressejä ml. Venäjän merivoimien läsnäolo maailman merillä. Merivoimien tulee perustehtäviensä lisäksi turvata merikuljetukset, kalateollisuus, tieteellinen tutkimus yms. Merikuljetusten merkitys epäilemättä kasvaa ja se edellyttää kuljetusinfrastruktuurin rakentamista mahdollisesti siten, että infrastruktuuri sovitetaan yhteen sotilas- ja kauppamerenkulun kesken. Kaikinpuolisella valvonnalla on kansallisessa meripolitiikassa tärkeä rooli. Valvonnan kohteina ovat muun muassa valtiolipun alla purjehtivat alukset, satamat, ulkovesien luonnonvarat ja niiden käyttö, poikkeukselliset talousvyöhykkeet ja mannerjalusta, merentutkimus ja ekologinen kehitys.

Meripolitiikka antaa etusijan poliittisille, taloudellisille, informaatiolle ja muille ei-

⁵⁵ Morskoi sbornik n:o 12, 2011.

⁵⁶ Morskoi sbornik n:o 6, 2011.

⁵⁷ Morskoi sbornik n:o 12, 2011.

sotilaallisille keinoille ratkaistaessa ristiriitoja ja poistettaessa kansallisen turvallisuuden uhkia. Lisäksi korostetaan kansainvälisen oikeuden normiston ja kansainvälisten sopimusten noudattamista sekä yhteistyötä ja koordinoitua valtiohallinnon, subjektien (itsehallinnollisten osien), paikallishallinnon ja muiden yhteiskunnallisten elimien välillä.⁵⁸

Syyskuussa 2008 presidentti Dmitri Medvedev vahvisti Venäjän arktisen strategian, joka on viralliselta nimeltään ”Venäjän valtiollisen politiikan perusteet arktisella alueella vuoteen 2020 ja jatkokehitysnäkömät”. Strategiassa korostetaan alueen pysymistä rauhan ja yhteistyön vyöhykkeenä. Yksi ohjelman kohdista liittyy voimankäyttöön. Siinä todetaan tarve luoda arktiselle alueelle asevoimien ja voimaministeriöiden joukkojen (voimien) ryhmittymä sekä erilaisia sotilaallisia muodostelmia ja elimiä joiden tulee kyetä takaamaan sotilaallinen turvallisuus kaikissa sotilaspoliittisissa tilanteissa.

Arktiseen strategiaan liittyy kaksi johtavaa periaatetta. Ensimmäinen ja tärkeämpi koskee vaatimusta Venäjän taloudellisten intressien (resurssipohjan) turvaamisesta, joita ovat arvokkaat luonnonvarat ja lyhyt meriyhteys. Toinen periaate käsittelee sotilaallista turvallisuutta arktisen suunnan uhkia vastaan. Sotilaallisen turvallisuuden osalta päämääränä on arktisten rajojen suojaaminen ja vartiointi sekä Venäjän arktisen vyöhykkeen operatiivisen tilanteen hallinta sisältäen välttämättömän tuen sotilaalliselle potentiaalille. Muita perustehtäviä ovat optimaalisen tilannevalvontajärjestelmän luominen, joka sisältää rajavartiointin rajaylitysasemilla, vedenalaisen valvonnan, teollisen toiminnan kontrolloinnin, teknisen valmiuden sekä rajavyyöhykkeiden toimintaperiaatteiden määrittämisen osana aluehallintoa. Strategiassa on siis lukuisia kansallisen me-

ripolitiikan piirteitä. Strategia päivitettiin helmikuussa 2013.⁵⁹

Murmanskissa järjestettiin tammikuun lopulla 2013 puolustusministeriön kollegion kokous, jossa presidentti Putin puhui odotamattoman kovin sanoin. Hänen mukaansa vihamieliset voimat yrittävät järjestelmällisesti horjuttaa arktisen alueen strategista tasapainoa ja varoitti alueen militarisoinnin vaarallisuudesta. Esimerkkeinä hän mainitsi ohjuskilven toisen vaiheen alkamisen, joka heijastelee Naton laajenemista itään ja merkitsee myös arktisen alueen militarisoitumista. Puheessaan presidentti kehotti asevoimia jatkamaan uudistustyötä ja aseohjelmaa todeten, että ”*Meidän tehtävämme on luoda nykyaikainen, liikekuva ja hyvin varustettu asevoima, joka on operatiivisesti ja riittävän valmis vastaamaan mihin tahansa potentiaalisiin uhkiin, kykenevä rauhan takaamiseen, suojelemaan maataan, kansalaisiamme ja liittolaisiamme, tulevaa kansakuntaamme ja valtiota*”.⁶⁰

Venäjän arktisen politiikan toteuttamisen edessä on useita hankaluuksia. Ensinnäkin merenpohja- ja säätutkimuksen sekä navigoinnin tulisi turvata Venäjän meriliikenne, mutta alueen napa- ja sääasemat eivät vastaa kansainvälisiä standardeja. Toiseksi etsintä- ja pelastusjärjestelmä ei ole riittävän tehokas puhumattakaan tiedonvälityksestä ja viranomaisyhteistyöstä. Kolmanneksi arktisen alueen merellistä infrastruktuuria on nykyään vaikeampi suojata, koska Pohjoinen laivasto on alistettu Läntiselle sotilaspiirille. Tällä viitataan viranomaisyhteistyön vaikeuksiin myös asevoimien sisällä.⁶¹

Venäjän ulkoministeriön erikoislähettiläs Anton Vasiljev (Arktinen neuvosto) on ilmoittanut, että Venäjä lujittaa sotilaallista läsnäoloaan maansa arktisella alueella ja reagoi tilannemuutoksiin koskien myös ilmas-

⁵⁸ Morskoi sbornik n:o 12, 2012.

⁵⁹ Venäjän federaation valtiollisen politiikan perusteet vuoteen 2020 ja kehitysnäkömät, Sovremennaja armija 21.6.2012 ja Voennaja mysl n:o 7, 2010.

⁶⁰ Barents Observer 28.2.2013.

⁶¹ Morskoi sbornik n:o 6, 2011.

tonmuutosta. Aiemmin pohjoiset rajat turvattiin jääpeitteellä ja ankaralla ilmastolla, mutta nyt ilmastomuutos luo arviolta 20 000 km valvomatonta rajaa. Lähettilään mielestä rajoitettu ja perusteltu sotilaallisen läsnäolon kasvu on looginen seuraus johtuen kaikkien rantanaapureiden suvereniteetista ja se koskee myös arktista aluetta. Venäjän asevoimat pyrkii aktiiviseen yhteistyöhön ja näköpiirissä on esimerkiksi Norjan ja Kanadan kanssa satamavierailuja ja mahdollisesti yhteisharjoituksia.⁶²

Vaikka ilmastomuutos ja rantavaltioiden taloudelliset intressit voivat teoriassa johtaa militarisointiin ja konfliktuihin, mutta silti näitä tekijöitä pidetään sangen epätodennäköisenä. Venäläisen logiikan mukaan Venäjän asevoimien vahventaminen kokonaisuudessaan ja samalla voiman kasvu arktisella alueella merkitsee konflikteja estävää vaikutusta. Venäjän sotilaallinen läsnäolo arktisella alueella ei kuitenkaan saa enää laskea nykytasoa, koska sodan vaara on suorassa suhteessa Venäjän sotilaspotentiaaliin. Kysymyksessä on siis voimaan perustuvasta ratkaisusta.⁶³

Vuoden 2011 alussa länsivallat harkitsivat ajatusta eräänlaisesta mini-Natosta, joka yhdistäisi pohjoiset valtiot tiiviimmin toisiinsa. Venäjän ulkoministeriön erikoislähettiläs A Vasiljev totesi, että Venäjän mielestä arktisella alueella ei ole ongelmia, jotka edellyttäisivät asevoimien läsnäolon lisäämistä. Eräiden näkemysten mukaan asevoimien läsnäolon kasvua todennäköisempi uhka on informaationsodankäynti. Sen avulla voidaan jo rauhan aikana vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen halutulla tavalla. Ihmisille voidaan esimerkiksi ”todistaa”, että Venäjä ei ole kiinnostunut ekologisista kysymyksistä tai alkuperäisväestön asemasta. Tai, että Venäjällä ei ole riittävästi tieteellistä ja taloudel-

lista potentiaalia luonnonvarojen hallitsemiseen.⁶⁴

Venäjän tiedeakatemian Kansainvälisten taloussuhteiden instituutin edustaja Andrei Zagorski katsoo myös, että arktisella alueella ei ole merkkejä militarisoitumisesta, vaan mieluummin päinvastoin. Hänen mukaansa rantavaltiot eivät valmistaudu aseelliseen konfliktiin eikä alueella ole muita isoja sotilaallisia ryhmittymiä kuin Venäjän Pohjoinen laivasto. Tosin Norjan laivastoa voidaan pitää myös merkittävänä toimijana pohjoisilla vesillä. Zagorski myöntää, että ballististen ohjusten lentoradat kulkevat Arktisen kautta ja, että Murmanskissa ja Tšuktšien niemimaalla sijaitsee strategisten pommikoneiden tukikohtia. Lisäksi Pohjoisella jäämerellä purjehtivat Yhdysvaltojen, Ranskan ja Iso-Britannian sota-alukset ja lähialueilla on sukellusveneentorjunta- ja ilmapuolustusjärjestelmiä. Arktisen alueen todellinen militarisointi edellyttäisi luotettavan ja tiedonkäsittelyjärjestelmän luontia operatiivisesta tilanteesta, nopeasti reagoivien liikkuvien joukkojen perustamista ja meri- ja ilmavoimien tukikohtien perustamista. Tutkija Zagorskin mielestä Venäjällä merivartiostoa ja rajajoukkoja kehitetään, pyritään luomaan yhdistetty valvontajärjestelmä sekä perustetaan pelastuskeskuksia. Mutta hänen näkemyksensä mukaan Venäjän toimenpiteet on katsottava yhteistoimintakohteiksi eikä militarisoitumiseksi. Kaikkien rantavaltioiden tulee valmistautua samoihin uhkiin, joita ovat esimerkiksi merenkulun turvallisuus, ympäristövahingot, ryöstökalastus, laitton siirtolaisuus tai salakuljetus, järjestäytynyt rikollisuus ja terrorismi.⁶⁵

Venäjän tiedeakatemian mukaan arktisen alueen vakaa tilanne edellyttää rantavaltioilta joukon toimenpiteitä. Rantavaltioiden tulee merkittävässä määrin tarkastella toi-

⁶² Straž Baltiki n:o 74, 2011. Itämeren laivaston sanomalehti.

⁶³ Nezavisimoe voennoe obozrenie n:o 44, 2011.

⁶⁴ www.dni.ru, 14.9.2011 ja Straž Baltiki n:o 44, 2012.

⁶⁵ Rossiiskij sovet po meždunarodnym delam 19.2.2012. Kansainvälisten asioiden venäläinen neuvosto.

mintaansa alueen hyödyntämisessä yhteisten intressien kautta. Tähän on luettava mukaan sotilaallinen turvallisuus. Yhteistoiminta edellyttää myös yhteisen juridisen pohjan ja tarvittavien pelisääntöjen hyväksymistä sekä YK:n merioikeuslaille tulisi antaa maailmanlaajuinen luonne. Arktisen neuvoston toimintavaltuuksia tulisi lisätä esimerkiksi siten, että sillä on korostetusti välittäjän rooli riitatapauksissa. Sotilaallisen toiminnan rajoittamista ei kuitenkaan pidetä takeena kansallisten intressien säilymisestä. Tässä kohdin tiedeakatemia on samoilla linjoilla kuin valtiojohtokin. Koska arktisen alueen valtiot tarkastelevat entiseen tapaan sotilaallista turvallisuuttaan omista lähtökohdistaan, voidaan sotilaallista toimintaa rajoittaa yhteisellä sopimuksella ja luoda tätä varten tiedotusmekanismi. Tasapainoa säilyttäviä ja lisääviä toimia voisivat olla esimerkiksi arktisen turvallisuuden seminaarit ja mahdollisesti yhteinen lakikokoelma, johon on koottu kaikkia velvoittavat toimintaperiaatteet.⁶⁶ Venäjän duuman edustaja Vladimir Gruzdev ottaa kantaa arktisten joukkojen perustamiseen. Hänen mukaansa prikaatit ovat normaali pyrkimys suojata omaa aluetta eikä se sisällä mitään aggressioita.⁶⁷ Myös ulkoministeri Sergei Lavrov on aiemmin osallistunut keskusteluun: ”*Arktista aluetta ei voi pitää mahdollisten konfliktien vyöhykkeenä, koska siellä ei ole sovittamattomia ristiriitoja ja uhkia arktisten valtioiden välillä ja jotka vaativat voimaan perustuvia päätöksiä tai sotilaspoliittisten blokkien läsnäoloa. Mikä tahansa innokas yritys luoda arktisesta alueesta konfliktipesäke on epärehellistä ja bedelmätöntä*”.⁶⁸

Naton pääsihteeri Anders Fogh Rasmussen ilmoitti aikoinaan Nato-Venäjä-neuvostossa, että liittouma ei aio militarisoida Arktista eikä yleensääkään lisätä läsnäoloaan siellä. Pääsihterin lausunto liittyi ohjuspuolustusjärjestelmien käyttöön, mutta myöhemmin hän ilmoitti liittouman läsnä-

olon olevan arktisella alueella välttämätöntä. Tämä ilmoitus on nähty Venäjällä merkinä Naton todellisista aikeista, jossa teoria ja käytäntö eroavat selvästi toisistaan.⁶⁹

4.2 Venäjän asevoimat arktisella alueella

Venäjän arktisen alueen sotapotentiaali on keskittynyt lähes kokonaan Kuolan niemimaalle. Sinne on sijoitettu Pohjoisen laivaston tukikohdat, yksi moottoroitu jalkaväkiprikaati, yksi merijalkaväkiprikaati, kaksi ilmavoimien tukikohtaa sekä kaksi ilmatorjuntaohjusrykmenttiä. Aiemmin venäläiset suunnittelivat ryhmittävänsä Novaja Zemljaan pysyvästi ilmavoimiaan (Mig-31). Suunnitelmasta luovuttiin, koska täydessä aselastissa oleva lentokone ei voi toimia Rogatševon kentältä ja nykyiset tutkat eivät takaa lentoturvallisuutta. Sen sijaan Tiksiin on avattu siviilikenttä.⁷⁰

Suhteellisen lyhyessä ajassa eli muutamasta vuorokaudesta 2–3 viikkoon Kuolan niemimaan joukkoja voidaan vahventaa ilma- ja merikuljetuksin kahdella maahanlasku- ja kahdella ilmarynnäkködivisioonalla, 1–2 maahanlaskudivisioonan ilmarynnäkköprikaatilla sekä kolmella panssariprikaatilla ja 4–10 moottoroidulla jalkaväkiprikaatilla. Joukot siirretään Läntisestä ja Keskisestä sotilaspiiristä. Merivoimien alusvahvennukset voidaan suunnata sisävesien kautta.⁷¹

Venäjän merivoimat ovat harjoitelleet arktisella alueella uhkakuvan mukaisesti. Esimerkiksi syyskuussa 2012 purjehti laivasto-osasto ydinkäyttöinen ohjusteijä Pjotr Velikij’in (Pietari Suuri) johdolla Karamerellä. Laivasto-osastoon kuului yli 20 pinta-alusta ja sukellusvenettä. Purjehdus oli osa Läntisen sotilaspiirin puolustushaarojen yhteisharjoitusta, jonka päämääränä oli Ve-

⁶⁶ Imeno RAN, Moskova 2010.

⁶⁷ Vzljad 27.3.2013.

⁶⁸ Voennaja mysl n:o 7, 2012.

⁶⁹ RIA Novosti 27.3.2009. Venäjän valtiollinen informatiivis-analyttinen uutistoimisto.

⁷⁰ Barents Observer 5.2.2013, Argumenti.ru 16.4.2013 ja Flag Rodiny n:o 117, 23.10.2012.

⁷¹ Nezavisimaja Gazeta 23.8.2011.

näjän kansallisten intressien suojaaminen arktisella alueella.⁷²

Venäjän mahdollisuudet strategisten resurssien suojelemiseen on enää neljäsosa mitä se oli 15–20 vuotta sitten. Suojaamistehtävään kykenevä Venäjän aluskannan vahvuus eri vuosina arktisella alueella on esitetty taulukossa 4.⁷³

Alus- tyyppi	Lukumäärä (kpl)					Muu- tos (ker- tainen)
	-90	-95	-00	-05	-10	
Pinta- aluksia	575	220	146	121	101	5,7
Sukel- lusve- neitä	283	87	61	30	26	10,9
Taiste- luve- neitä	370	115	60	45	29	12,8

Taulukko 4: Venäjän laivaston vahvuus arktisella alueella eri vuosina.

Aluskannan supistumisen lisäksi harjoituksia on tuntuvasti vähennetty ja osasta tukikohdista on luovutettu siviilikäyttöön. Venäläiset pelkäävät, että muut rantavaltiot voivat kehitystä merkinä kasvavasta heikkoudesta, jota käytetään hyväksi. Vahvistaakseen läsnäoloaan arktisella alueella Venäjä aikoo rakentaa 2020 mennessä kolme ydinkäyttöistä ja kuusi dieseljäänsäerkijää. Samana vuonna pitäisi olla valmiina pohjoisiin olosuhteisiin tarkoitettu lentotukialus.⁷⁴ Tutkija Tsyganovin mielestä rajavartioujoukot ovat liian heikkoja kontrolloimaan pohjoista merireittiä, joten sitä olisi perustettava vielä erillinen laivasto-osasto.⁷⁵

Severodvinskista itään Venäjällä ei ole arktisella alueella käytännössä maa-, ilma-voimien tai ilmapuolustuksen joukkoja. Asiantuntijoiden mukaan idässä pitäisi olla 3-4 ilmatorjuntaohjusrykmenttiä ja 2-3 ilma-

voimien tukikohtaa esimerkiksi risteilyohjusten varalta. Lisäksi Sevmorputin satama-alue tulee muuttaa suureksi merivoimien materiaalitutikohdaksi, vaikka pysyvä oleskelu siellä ei olisikaan tarkoituksenmukaista.⁷⁶

Pohjoinen laivasto on osallistunut pohjoisen merireitin partiointiin IL-38 ja TU-142 -kalustolla ja yhden lennon kesto on tavallisesti noin 10 tuntia. Valvontalentojen päämääränä on ollut sekä tukea merenkulun turvallisuutta että arktisen vesialueen tiedustelu. Lähitulevaisuudessa pyritään säännöllisiin partiointeihin, jolloin tehtäviin lisätään esimerkiksi sukellusveneiden etsintä ja merihätään joutuneiden alusten auttaminen.⁷⁷

Toimittaja ja sotakirjeenvaihtaja Vladislav Šurgyn on kehitellyt ajatusta luoda arktiselle alueelle Venäjän asevoimiin kuuluva Arktinen erityisjoukkoryhmittymä (OIFBA; OGVA). Taustalla on ajatus valmistautua kiistelyyn tärkeistä luonnonvaroista. Joukkojen kokonaisvahvuus voisi olla noin 50 000 sotilasta, jotka muodostavat kolme prikaatia. Lisäksi kokoonpanoon kuuluisi joitakin ilma- ja merivoimien osia. Kirjoittaja lainaa puolustusministerin sihteerin armeijakenraali Pankovia, jonka mielestä joukkojen tulee olla hyvin liikkuvia ja niihin tulisi sijoittaa runsaasti alueen paikallisväestöä. Päällystö värvätään korkealla palkalla, joka olisi noin 3 000 euroa kuussa ja heidät koulutetaan maahanlaskujoukkojen Rjazanin instituutin arktisessa tiedekunnassa. Šurgynin mukaan entisen puolustusministeri Serdjukovin päätöksellä erityisjoukkoryhmittymän muodostaminen olisi aloitettu vuonna 2009 ja varustaminen alkoi vuonna 2011. Mahdollisesta päätöksestä ei ole muita

⁷² Voennoe obozrenie 2.11.2012.

⁷³ Sama.

⁷⁴ Inforos 28.3.2012. Tietotoimistoportaali.

⁷⁵ Tsyganok 22.11.2009.

⁷⁶ Arktika i Sever n:o 2, 2011 ja Nezivisimoe voennoe obozrenie n:o 44, 2011.

⁷⁷ Newsland 17.2.2013. Venäjänkielinen uutisia ja keskusteluja välittävä internetportaali.

tietoja tällä hetkellä, ellei kirjoittaja tarkoittanut arktisia prikaateja.⁷⁸

4.3 Arktiset prikaatit

Tammikuussa vuonna 2011 Venäjän puolustusministeriö ilmoitti muodostavansa erityisiä arktisia prikaateja. Maaliskuussa 2011 puolustusministeri Serdjukov ilmoitti, että ensimmäinen arktinen prikaati luodaan Petsamossa (Petsenga) sijaitsevan 200. Moottoroidun Jalkaväkiprikaatin pohjalle.⁷⁹ Myöhemmin hän ilmoitti, että arktisia prikaateja perustetaan kaksi kappaletta, joista toinen sijoitetaan siis Murmansiin ja toinen mahdollisesti Arkangeliin. Prikaatien perustamisessa käytetään hyväksi Norjasta, Ruotsista ja Suomesta saatuja kokemuksia. Arktisten prikaatien perustaminen on osa arktisen strategian ohjelmaa, jonka mukaan lähivuosina perustetaan arktiselle alueelle joukkoryhmittymä, joka vastaa turvallisuudesta erilaisissa sotilaspoliittisissa tilanteissa. Ylimalkainen toteamus joukkoryhmittymistä voidaan tulkita siten, että voimien keskittäminen ei pysähdy kahteen prikaatiin. Arvioidaan, että perustamisen suurimpia esteitä on riittävän henkilöstömäärän saatavuus.⁸⁰

Helmikuussa 2012 Venäjän maavoimien komentaja kenraalileversti Aleksandr Plotnikov ilmoitti, että ensimmäinen arktinen prikaati on valmis vuoteen 2015 mennessä, jos varuste-, koulutus- ja kalustokysymykset on ratkaistu suunnitellulla tavalla. Sotilaat varustetaan erityisillä pakkasasuilla, joissa voi nukkua myös lumikinoksissa noin neljän tunnin ajan. Prikaatin upseerikoulutus tullaan antamaan Kaukoidän ylemmässä sotilaskomentajaopistossa. Opetus, joka kestää neljä vuotta, aloitetaan yhden joukkueen vahvuisella opetusryhmällä. Opetuk-

sen päämääränä on ”moottoroitujen yksiköiden käyttö arktisissa olosuhteissa”. Prikaatien sotilaat ovat hyvin todennäköisesti sekä sopimussotilaita että varusmiehiä. Prikaati varustetaan telaketjuin varustetuilla miehistönkuljetusajoneuvoilla, joiden testaus on tällä hetkellä käynnissä.⁸¹

Venäjän puolustusministeriö on viime aikoina kiinnittänyt muutakin huomiota arktiseen alueeseen. Syyskuussa 2012 osana retkikuntaa käytettiin syvien vesien laitetta AS-12, joka toimi 2,5–3 kilometrin syvyydessä 20 vuorokauden ajan. Uusia hankkeita ovat yksi sukellusvene ja sukelluspallo ”Rus”, jota voidaan käyttää 6 000 metriin asti. Nämä hankkeet perustuvat Venäjän yleisesikunnan tekemiin esityksiin. Uusinta tekniikkaa käytetään Venäjän arktisen vyöhykkeen laajentamiseen liittyvään valvontaan ja poraustoimintaan sekä uponneiden sukellusveneidä nostamiseen.⁸²

4.4 Alueen valvonta

Venäjälle on tärkeää huolehtia alueensa valvonnasta ja luoda vahva torjuntakyky, jolla estetään muun muassa arktisen alueen jako sotilaallisin voimakeinoin. Pohjoisilla leveysasteilla heikosti kehittynyt liikenneverkko korostaa luotettavia meriyhteyksiä ja siksi kattava tukikohtaverkko lisää sotilaallista vakautta niin asevoimille kuin maavoimille kuin talouskehitykselle.

Vuoden 2011 syyskuussa pääministeri Putin vaati rajavartiolaitoksen infrastruktuurin luomista arktiselle alueelle, jotta voitaisiin ”oleellisesti lujittaa sotilaallista ja rajaturvallisuuttamme sekä suojella luonnonvaroja”. Marraskuussa 2011 päätettiin, että vuoteen 2015 mennessä pohjoiseen perustetaan 10 sisä- ja liikenneministeriön alaista pelastuskeskusta. Asemien yhteisvahvuus on noin 1 000 henkilöä. Aluksi asemat toimivat

⁷⁸ Slavjanskij mir 31.1.2009. Panslavistinen tietotomisto.

⁷⁹ Tärkeimmät osat ovat kolme jalkaväkipataljoonaa, panssarivaunupataljoona, kaksi tykistö- ja ilmatorjuntapatteristoa sekä raketinheitinpatteristo.

⁸⁰ www.Tribuna.ru, 1.10.2012.

⁸¹ Venäjän puolustusministeriön tiedote 22.2.2012.

⁸² Lenta.ru 16.1.2013. Internetissä ilmestytävä aikakauslehti, joka uutisoi reaaliajassa Venäjän ja muun maailman tapahtumista.

minimimiehityksellä, mutta myöhemmin vahvuus on 60–165 henkilöä asemaa kohti. Henkilöstön koulutus tapahtuu sisäministeriön Vytergan-koulutuskeskuksessa Vologdan alueella. Aiemmin ei tiedetty, että pelastuskeskuksilla voi olla myös sotilaallinen rooli. Sotilaallinen rooli tarkoittaa laivaston ja rajavartioston rajavartioasemien tukeutumista samoihin asemiin tai välittömään läheisyyteen. Kysymyksessä on ns. kaksoiskäyttö.⁸³

Turvallisuusneuvoston sihteeri Nikolai Patrušev vahvisti, että tukeutumisessa on kysymys laivaston ja rajavartiolaitoksen aluksille sekä rajavartioasemille tarkoitettuista tukikohdista. Tukikohdat sijoitetaan Koillisväylän varrelle ja niiden sijaintipaikoista on valmis lista. Maantieteellisesti kysymyksessä ovat Murmansk, Arkangeli, Narjan-Mar, Vorkuta, Nadym, Dudinka, Tiksi, Pekev, Providenian poukama ja Anadyr. Tukikohdat olisivat ns. kaksoiskäytön (sotilas/siviili) tukeutumispaikkoja ja tukeutuminen on aluksi väliaikaista. Ensimmäinen asema aloittaa toimintansa elokuussa 2013 Narjan-Marissa. Viimeisenä aloittaa toimintansa Vorkutan pelastusasema vuonna 2017. Patruševin mukaan useita kysymyksiä on vielä ratkaisematta, kuten esimerkiksi ilmapuolustuksen rooli. Venäjä on ensimmäinen maa, joka on ilmoittanut arktisista sotilastukikohdista ja myös Kanada on ilmoittanut vastaavista aikeista vuoden 2011 alussa, koska ”ne ovat arktisen alueen kannalta tärkeä asia ja lujittaa Kanadan suvereniteettia alueella”.

FSB:n rajapalvelu aikoo perustaa 20 rajavartioasemaa, joissa kussakin on 15–20 rajavartijaa. Tarkoituksena on kouluttaa sisäministeriön koulutuskeskuksissa vuosittain 20–25 rajavartijaa. Osa asemista tukeutuu pelastuskeskuksiin ja loput ryhmitetään vaikeapääsyisiin saariin. Pohjoisen merireitin pituuden vuoksi kullekin asemalle tulee vartioitavaksi noin 300 kilometriä rantaviivaa. Rajavartiointiin lisäksi rajavartijat avustavat merihätään joutuneita merenkulkijoita.

Asemien perustaminen on osa ”Venäjän federaation valtiollinen raja 2012–2020” -ohjelmaa.⁸⁴

Valvonnassa on muutakin kehitettävää. Tiedustelu ja valvonta edellyttävät pinta- ja ilmalaitosten lisäksi jäänsärkijöiden ja sukellusveneidä käyttöä sääolosuhteista johtuen. Tällä hetkellä Pohjoinen jäämeri, Länsi- ja Itä-Siperia, Tšuktšia ja Kurilit ovat vailla tutkavalvontaa ja lähimmät vanhemmat tutkat ovat taistelukestävydeltään ja häirinnäsiedoltaan alhaisella tasolla. Valvomatonta ilmatilaa on noin 25 000 neliökilometriä. Uusien tutka-asemien tulee olla liikkuvia salaamissyistä ja taistelukestävydestä johtuen. Lisäksi osalla tutka-asemista tulee olla kyky horisontintakaiseen toimintaan. Valvonta edellyttää myös tiedustelulennokeiden käyttöä. Sisäministeriö aikoo sijoittaa arktiselle alueelle 14 ilma-alusta. Laskelmien mukaan kolmella tiedusteluun tarkoitettulla ilma-aluksella voidaan kattaa noin 1 500 kilometriä leveä alue lennon kussakin vaiheessa. Matalalla lentävien risteilyohjusten torjuntaan harkitaan järjestelmää, jonka esikuvana on Yhdysvaltojen JLENS-järjestelmä (ts. entisen sulkupallon kehittyneempi versio), joka kykenee myös säätiedusteluun ja viestien välittämiseen.⁸⁵

Arktisen alueen valvontaan on kehitetty satelliittijärjestelmä ”Arktika-M”. Kysymys on kahdesta satelliitista, jotka ovat valmiina vuonna 2015. Vuosina eli 2016–2017 aloitetaan järjestelmän toinen vaihe, jossa satelliitit suorittavat lentokokeita ja testataan tiedonvälitystä. Satelliitit välittävät säätietoja, hälyttävät onnettomuuksista, valvovat ekologista tilannetta, lento-olosuhteita sekä ilmastomuutoksia.⁸⁶

⁸⁴ Venäjän puolustusministeriön tiedote 16.4.2012.

⁸⁵ Sovremennaja armija 21.6.2012 ja Krasnyj Sever 28.5.2012.

⁸⁶ Vesti 26.6.2012. Päivän uutistapahtumia käsittelevä internetportaali.

⁸³ Vzgljad 6.8.2012 ja RIA Novosti 27.12.2012.

Lopuksi

Venäjän sotilaallisen läsnäolon voidaan arvioida kasvavan arktisella alueella. Tästä ovat esimerkkeinä suunnitelmat alueen valvonnan tehostamisesta ja arktisista prikaateista. Taustalla voidaan nähdä Venäjän yleinen pyrkimys kansainvälisen asemansa vahventamiseen ja samalla arktisen alueen tärkeimmäksi toimijaksi. Ilmaston lämpeneminen aiheuttaa venäläisille huolta, koska ennen suhteellisen autio alue epäilemättä vilkastuu ja lisää valvonnan tarvetta. Sotilaalliselta kannalta Venäjä ei pidä pohjoismaiden sotilaallista kykyä vahvana, mutta sitä ei silti voi jättää vaille huomiota. Venäjän arktista politiikkaa ohjaa eniten suhde Natoon. Venäjä itse korostaa perinteisesti sotilaallista voimaa, jonka katsotaan olevan harjoitetun politiikan vankka tuki, mutta ei katso syyllistyvänsä arktisen alueen militarisointiin. Siihen syyllistyvät muut rantavaltiot. Viime aikoina on esitetty, että Venäjän asevoimien ei tulisi keskittyä vain sotilaallisiin konflikteihin, koska niiden todennäköisyyttä pidetään hyvin vähäisenä. Asevoimien tulee käyttää entistä enemmän ehkäisemään ja korjaamaan esimerkiksi ekologisia vaurioita.

Venäläiset itsekin ovat sitä mieltä, että arktisen alueen painopiste on siirtymässä turvallisuudesta taloudellisiin kysymyksiin. Tässä tilanteessa Venäjä etsii aitoa yhteistyötä muiden rantavaltioiden kanssa. Lisäksi on huomattava, että arktisesta alueesta kiistelevät enemmän Nato-maat keskenään ja öljy-yhtiöt kuin Venäjä. Myös YK:n merioikeussopimus mahdollistaa niin suuret toimintamahdollisuudet, että sotilaallisen toiminnan tarve ei ole ensisijainen.

ABSTRACT

It is very likely that the Russian military presence grows in her arctic area. The evidence of this, e.g., is the plans concerning the Arctic brigades and access control to the area. Russians have no doubt that other seafarers are interested in the new sea routes due to global warming, which consequently means that Russians do not want to leave the new sea routes without control. This can also be justified by the fact that Russia is trying to get up the ranks of other major powers as a state whose waters cannot be sailed freely. It is of course suggested that the focus of the Russian Arctic interests is on economic issues, but ultimately the focus on the military issues cannot be ignored either. Military measures are probably not one of the first measures to be applied for resolving the Arctic disputes, but the possibility of those has to be kept in our minds.

Viimeisimmät tässä sarjassa julkaistut:

(täydellinen lista <http://www.doria.fi/>)

Julkaisusarja 4: työpapereita (ISSN: 1236-4983)

No 43, 2012

Daivis Petraitis: Reorganisation of the Russian Armed Forces (2005–2015)

No 44, 2013

Toms Rostoks: Baltic States and NATO: Looking beyond the Article V

N:o 45, 2013

Stig Rydell & Stefan Forss: Tie kohti uutta pohjoismaista turvallisuusstrategiaa

N:o 46, 2013

Alan Salehzadeh: Syyrian sisällissota: syitä ja taustatekijöitä

N:o 47, 2013

Jasmin Repo & Kati Temonen: Islamismi Pohjois-Afrikassa arabikevään jälkeen

Strategian laitos
Maanpuolustuskorkeakoulu
PL 266
00171 HELSINKI

Department of Strategic and Defence Studies
National Defence University
P.O.Box 266
00171 HELSINKI

Tel: 0299 800
E-mail: strategianlaitos@mil.fi
Internet: <http://www.mppk.fi/>

ISSN 1236-4983

Maanpuolustuskorkeakoulu
Strategian laitos
PL 266, 00171 HELSINKI
Suomi ▶ Finland

Puh. +358 0299 800
strategianlaitos@mil.fi

▶ www.mpkk.fi